

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: KGE
Studijní program: 2. stupeň
Kombinace: Zeměpis - Tělesná výchova

POMOC POTŘEBNÝM ZEMÍM

AID FOR DEVELOPING COUNTRIES IN NEED

MITHILFE DEN BEDÜRFTIGEN LÄNDERN

Diplomová práce: 2004-PF-KGE

Autor:
Gabriela Háková

Podpis:
.....

Adresa:
Arbesova 10
46604, Jablonec nad Nisou

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Tomáš Hendrych

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
86	14 076	23	-	19	6

V Liberci dne: 26.12.2006

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Gabriela Háková

V Liberci dne: 26.12.2006

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Ing. Tomáši Hendrychovi za pomoc a spolupráci při vedení mé diplomové práce. Dále děkuji Mgr. Kláře Masnicové za ochotnou spolupráci na projektu Adopce na dálku na ZŠ Barvířské a celému učitelskému sboru a všem žákům této školy.

Gabriela Háková

Pomoc potřebným zemím

Gabriela HÁKOVÁ DP - 2007 Vedoucí DP:Mgr. Ing. Tomáš Hendrych

Resumé

Hlavním cílem diplomové práce bylo navrhnout a realizovat projekt pro základní školy (aktivní formou pomoci) a sestavit přehled humanitárních organizací v České republice. Vybraného projektu Adopce na dálku se zúčastnila třída 7.B (třicet dětí) ze základní školy Barvířská v Liberci. Tato třída zorganizovala čtyři akce (burza hraček, výstava obrázků, florbalový turnaj a prodej domácích koláčů), ze kterých získaly peněžní prostředky na adopci spolužáka z Indie.

Klíčová slova: potřebné země, rozdělení světa, humanitární pomoc, projekt, adopce na dálku

Aid for developing countries in need

Summary

The main aim of this diploma thesis was to plan and realise a project for lower secondary school (through an active form of help) and make a survey of humanitarian organisations in the Czech Republic. The chosen project was "Distance adoption" which was participated by the 7.B class (thirty pupils) from the Barvířská School in Liberec. This class organized four actions (toy exchange, picture exhibition, floorball tournament and sale of homemade cakes) from which they gained sum of money for an adoption of a schoolmate from India.

Key words: countries in need, world division, humanitarian help, project, distance adoption

Mithilfe den bedürftigen Ländern

Zusammenfassung

Das Hauptziel meiner Diplomarbeit war es ein Projekt für Grundschulen vorzuschlagen und vorzubereiten. Einerseits sollten sich Kinder aktiv an diesem Projekt beteiligen und zwar in Form der Mithilfe und andererseits wollte ich eine Übersicht von Humanitärorganisationen in der Tschechischen Republik zusammenstellen. An diesem Projekt – „Fernadoption“ – beteiligte sich die Klasse 7.B (30 Kinder) aus der „Barvířská“ Grundschule in Liberec. Diese Klasse organisierte vier Veranstaltungen, nämlich Spielzeugebörse, Bilderausstellung, Verkauf von hausgemachten Kuchen und ein „Florballturnier“. Davon gewannen die Kinder Finanzmittel für Adoption eines Schülers aus Indien.

Die Schlüsselwörter: Weltaufteilung; „bedürftige Länder“, humanitäre Hilfe; das Projekt, Fernadoption

OBSAH

ÚVOD	10
1 CÍLE PRÁCE A ÚKOLY	11
1.1 Metody zpracování.....	11
2 PROBLEMATIKA POTŘEBNÝCH ZEMÍ	12
2.1 <i>PROČ POTŘEBNÝM ZEMÍM – ÚVOD</i>	12
2.2 <i>ROZDĚLENÍ SVĚTA</i>	14
2.2.1 Sjedenocený nebo rozdělený svět.....	17
2.3 <i>DŮVODY SOUČASNÉHO SVĚTA</i>	18
2.3.1 Přetrvávající důsledky kolonializace.....	18
2.3.2 Globalizace.....	22
2.3.3 Demografický vývoj populace.....	26
2.3.4 Boj proti chudobě.....	31
2.3.5 Úloha vzdělání v životě.....	32
2.3.6 Zdraví.....	35
2.3.7 Životní prostředí.....	39
2.3.8 Dluhy mezi státy.....	43
2.3.9 Význam světového obchodu.....	44
3 ORGANIZACE A JEJICH POMOC	48
3.1 <i>POMÁHÁME TOU SPRÁVNOU CESTOU?</i>	48
3.2 <i>ADRA</i>	49
3.3 <i>UNICEF</i>	52
3.4 <i>ČLOVĚK V TÍSNI</i>	53
3.5 <i>KATOLICKÁ CHARITA</i>	54
3.6 <i>VYBRANÝ PROJEKT ADOPCE NA DÁLKU</i>	55

4 PROJEKT ADOPCE NA DÁLKU.....	57
4.1 VYUŽITÍ PROJEKTU ADOPCE NA DÁLKU VE ŠKOLNÍM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	
4.2 SEZNÁMENÍ S PROJEKTEM.....	62
4.2.1 Průběh projektu na ZŠ Barvířská.....	63
 5 DISKUSE A ZHODNOCENÍ PRÁCE.....	81
 6 ZÁVĚR.....	83
 7 LITERATURA.....	84
 8 PŘÍLOHY.....	86

ÚVOD

Samým úvodem diplomové práce je nutno podotknout, z jakého důvodu jsem si vypsání téma vybrala. V první řadě mě upoutal jeho název: "Pomoc potřebným zemím". Slovo *potřebné* nahradilo častěji používané *rozvojové*, nebo *méně rozvinuté*, které je dnes v roce 2006 nejvíce frekventované. Toto téma se naprosto odlišovalo od ostatních témat svým prostorem k zamyšlení nad danou problematikou a také svým nesnadným cílem, aktivně zapojit žáky základních škol. Z tohoto důvodu se pro mě stala tato práce výzvou.

Dnešní svět se v mnohém liší od toho, ve kterém žili naši rodiče a prarodiče. Žijeme v rychle se měnícím moderním světě, kde se hodnoty a postoje lidí mění ze dne na den, stejně tak jako nové modely mobilních telefonů či počítačů.

Tato diplomová práce by měla čtenáře přimět k zamyšlení nad tím, jaký je život kolem nás, jak jsme za tuto situaci zodpovědní a především jaké jsou naše možnosti, tento stav změnit. Měla by apelovat na každého z nás, aby si uvědomil, že život, který žijí lidé v Africe a v jiných potřebných zemích světa je stejně tak hodnotný a důležitý, jako naše bytí.

Výše uvedené cíle jsou pouze mými tužbami, které by tato diplomová práce mohla naplnit. Hlavním cílem je zmapovat možnosti pomoci, které jsou organizovány v rámci České republiky a vybrat či vytvořit projekt pro žáky základních škol. Takový projekt, který by je do této problematiky nenásilně vtáhl a oni sami se stali nositeli pomoci.

1 CÍLE A ÚKOLY PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce je zmapovat současnou situaci pomoci České republiky, sestavit přehled stávajících aktivit v České republice (charity, fondy, atp.) a navrhnout projekt pro žáky základních škol (aktivní formou pomoci).

Úkoly:

1. Studium webových stránek a literatury
2. Sestavit přehled humanitárních organizací a jejich aktivit v ČR
3. Vytvoření a realizace projektu pro základní školy

1.2 METODY ZPRACOVÁNÍ

- Seznámení s problematikou potřebných zemí studiem literatury a webových stránek.
- Pomocí webových stránek sestavení přehledu organizací a jejich aktivit v ČR.
- Konzultace s vedoucím práce.
- Vybrat projekt pro základní školu.
- Vybrat základní školu, kde dojde k realizaci projektu.
- Konzultace s vyučujícími na dané škole.
- Dotazník - výběr vhodné třídy.
- Presentace.
- Diskusní hodina.
- Konzultace s učitelským sborem.
- Tvoření nástěnky.
- Realizace sbírky (burza hraček, výstava obrázků, florbalový turnaj, prodej domácích koláčů).
- Adopce spolužáka.
- Konzultace didaktické stránky projektu s oborovým didaktikem.

2 PROBLEMATIKA POTŘEBNÝCH ZEMÍ

2.1 PROČ POTŘEBNÉ ZEMĚ – ÚVOD

Co se většině z nás vybaví, jestliže přijdeme do kontaktu s pojmem „rozvojové“ země. Nehostinná poušť, popraskaná vyschlá půda, krajina bez známek života. Civilizace na úrovni primitivního světa, jednoduché přístřešky, hliněné podlahy a místo k vaření, které při dobré vůli připomínají náš ohniček na zahradě. Ale vždy tomu tak nebylo. Původní obyvatelé se museli podrobit zákonům západního světa. Vzdali se svých lovišť a opustili svá rodiště, kde se chystali i zemřít. Proč se museli přizpůsobovat našemu vyspělému světu? Proto, abychom si my nadále mohli užívat komfortu a přepychu. Kácíme deštné pralesy - naše plíce světa - vysušujeme bažiny a na těchto místech stavíme gigantické továrny. Obtížně se přizpůsobovali novému životnímu stylu, který jim byl naprosto cizí. Kultura a podstata jich samých byla narušena a oni se nedobrovolně stěhují do našeho světa a snaží se přizpůsobit, přežít. V dobách rozdělování světa, se jejich území stalo bezednou slánkou nerostných surovin a levné pracovní síly. A co se stalo, když toto bohatství našlo své dno? Opustili jsme tuto krajinu a jejich narušenou kulturu bez pomoci. Domnívám se tedy, že i my neseme velkou část viny za jejich dnešní trápení. Domorodci se zákonitě museli vrátit ke svému původnímu životu. Ale v naprosto odlišných podmínkách. A právě v této chvíli se staly tyto země potřebnými.

Jejich ekonomika, zahraniční obchod, infrastruktura a další odvětví byly v troskách. Životní úroveň, vzdělání, lékařská péče zdaleka nedosahovala té úrovně, na kterou jsme my zvyklí. Ale srovnajme alespoň v náznacích naši vyspělou kulturu s tou, kterou nazýváme rozvojovou. Například mnohé africké kmeny dokáží

zužítkovat ve svůj prospěch staletími prověřené přírodní úkazy. Léčí své choroby pomocí bylinek a dožívají se vysokého věku aniž by potřebovali kupičku medikamentů. V mnohém nás zastiňují, dokáží se vypořádat s různými katastrofami, aniž by potřebovali vyspělou technologii. Umí využít vše, co jim země nabízí. Dokud žili podle svých pravidel a bylo vše v souladu s přírodou, zvyky a tradicemi, byli spokojeni. Jejich život byl pro ně dokonalý . A náš život?

Podívejme se na sebe sebekriticky. Bez auta neuděláme krok, televize a média se nám staly koníčkem, počítače a mobilní telefony jsou naprostou samozřejmostí. Život běží neúprosně rychle, tak málo času nám zbývá na běžné radosti. Kdy naposledy jsme se zastavili a uvědomili si svou vlastní identitu, to, co je naší podstatou. A není to běžný shon v práci a potřeba nashromáždit za svou lidskou existenci co nejvíce majetku. Bohužel, majetek a peníze se staly hybnou silou lidstva. Je smutné dívat se, jak moc jsme se odklonili od toho, co nás samotné v podstatě dělá radostnými a spokojenými. Láska, pohoda, uspokojení z dobře odvedené práce, jen si vzpomeňme na pocit radosti, když je zažehnána nemoc. Jak se rádi se smějeme se svými nejbližšími, objímáme a milujeme je. Jak nás dokáže dojmout pohled na krásné zdravé zelené lesy, zasněženou krajinu. Jak se radujeme z prvního jarního sluníčka. Ale copak nám to dnešní shon dovolí?

A tak se zamysleme nad tím, je tento náš moderní život, to co opravdu chceme?

Tento svět má svá vlastní pravidla, která jsme se ani nesnažili pochopit, ovlivnili jsme je svým postojem a vyspělým technickým světem.

2.2 ROZDĚLENÍ SVĚTA

Bohatství a chudoba představují jeden z klíčových problémů současného světa. Byť nemusíme definovat tyto termíny zcela přesně, neboť různé kultury a filozofie je vnímají odlišně, jsou obvykle používány tyto pojmy pro krajní meze materiálního zajištění života (1).

Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti a tedy i definice chudoby procházejí s rozvojem a pokrokem jistou změnou.

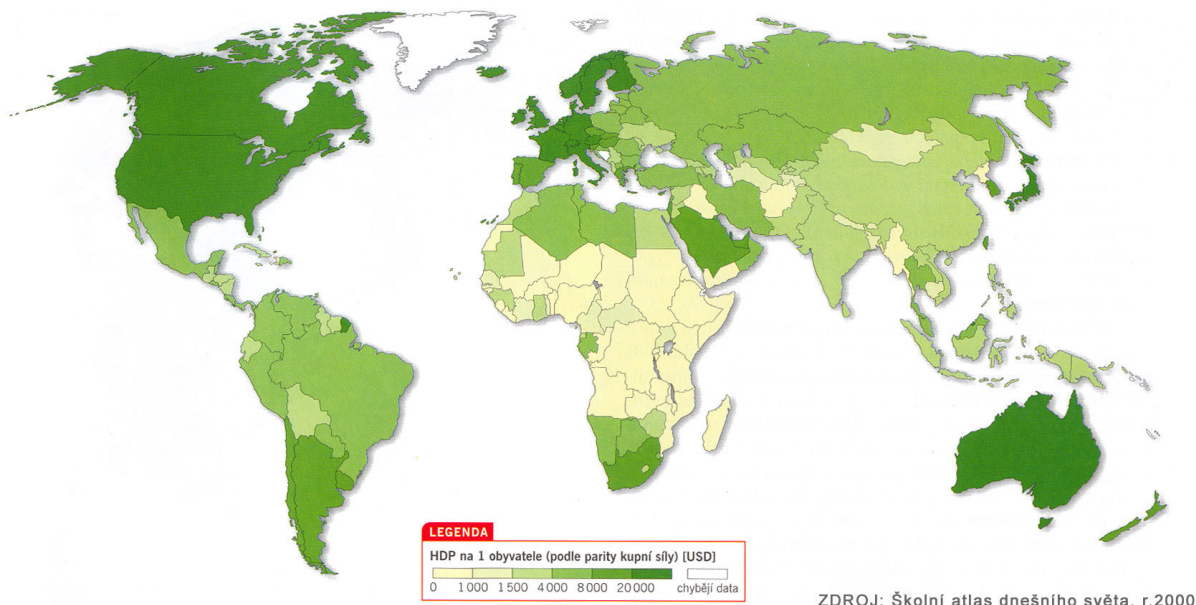
Charakteristickým rysem je přitom trvalé zvětšování rozdílů jak mezi jednotlivými sociálními skupinami obyvatel každé země, tak rostoucí zvětšování rozdílů mezi jednotlivými zeměmi světa respektive regiony světa. To však neznamená, že chudí se automaticky stávají ještě chudšími. Většinou jen majetek bohatších (států nebo jedinců) roste rychleji než u chudých.

Tento rozporuplný vývoj, kdy se životní úroveň celkově zvyšuje, byť současně dochází k růstu rozdílů v rámci lidské společnosti, může být v budoucnu jedním ze zásadních limitů vyplývajících z omezených přírodních zdrojů (voda, nerostné suroviny, půda atd.) a již dnes ohrožuje přírodní sféru Země a život na zemi vůbec (1).

Jedním z prostředků, jak dokumentovat odlišnou úroveň bohatství jednotlivých zemí, je hrubý domácí produkt (HDP) přepočtený na jednoho obyvatele „mapa 1“. Vzhledem k tomu, že ve vyspělých zemích převyšuje růst hrubého domácího produktu přírůstek obyvatel výrazněji než u většiny málo rozvinutých států, se tyto rozdíly každoročně postupně zvětšují (1).

Mapa 1

BOHATSTVÍ STÁTŮ

Za celosvětovou hranici extrémní chudoby označila Světová banka v roce 1990 příjem dosahující pouze jednoho amerického dolaru na den. Ale chudoba je vždy relativní například obyvatel ČR se může cítit bohatý vůči obyvateli Afriky, ale zároveň chudý v porovnání s obyvateli vyspělých zemí.

Při posuzování vyspělosti a bohatství jednotlivých států se mimo jiné obvykle zdůrazňuje význam a podíl střední příjmové třídy - tedy těch, jejichž životní úroveň je poměrně dobrá a kteří přispívají ke stabilitě demokratického zřízení. Právě ve vyspělých zemích je tato tzv. střední vrstva nejpočetnější. Většinou platí, že čím je země chudší a zaostalejší, tím užší je střední vrstva a zvyšují se rozdíly mezi mimořádně bohatými a velmi chudými. Současně se právě tyto země

často vyznačují vysokým podílem obyvatel pod hranicí chudoby (jejich příjmy nestačí krýt základní lidské potřeby) (1).

Příjmová chudoba, která činí člověka „číselně“ chudým je ovšem pouze jednou z mnoha dimenzí chudoby. Další dimenzí je chudoba duchovní. Nad tímto by jsme se měli zamyslet. Nikde přeci není jasné dáno, že obyvatelé krizových oblastí trpí i touto chudobou. Oni stejně tak a možná i více, dokáží věřit a stále stejně se opírají o své tradice a kulturu. Moderní svět naopak zapomíná na tuto stránku a vytlačuje ji ze svého denního života. Dalším rozporem je i tzv. chudoba duševní. Britský vědec Peter Townsend definoval chudobu jako neschopnost účastnit se společenského dění a žít na úrovni, která je v dané společnosti běžná. Ke komplexnějšímu chápání chudoby přispěl také projekt Světové banky z roku 2000 (Voices of the Poor- Hlasy chudých), kterého se zúčastnilo přes 60 tisíc chudých lidí z celého světa a který jasně ukázal, že pro chudé v potřebných zemích není příjem zdaleka jedinou nebo nejdůležitější součástí chudoby. Za dimenze chudoby se dnes považuje také:

- zdraví, vzdělání,
- přístup ke službám, infrastruktura,
- bezpečnost, sociální vyloučení.

Bohatství bychom tedy neměli měřit jen velikostí hrubého domácího produktu

na obyvatele nebo spotřebou materiálních statků v jednotlivých oblastech či zemích světa. Určitým potenciálním bohatstvím pro budoucnost je např. úroveň vzdělání dnešní dospělých možnosti vzdělávání mládeže. Obrovské rozdíly zemí Severu a Jihu v této sféře a případné náklady na vyrovnaní přístupu ke vzdělání a jeho využití jsou a budou v budoucnosti obrovským zatížením rozpočtu chudších zemí a regionů. Vzhledem k možnostem těchto zemí lze předpokládat,

že současné rozdíly v bohatství dále porostou, neboť se budou dále zvyšovat i rozdíly ve vzdělávání a úrovni vzdělanosti (1).

2.2.1 Sjedený nebo rozdělený svět?

Mezi jednotlivci či rodinami existují velké rozdíly v příjmech dané vzděláním, zaměstnáním, rodinným zázemím, intenzitou a produktivitou práce a často i náhodnými faktory. Podobně je tomu se zeměmi a makroregiony světa. Jejich bohatství, postavení a rozvoj závisí na řadě vzájemně souvisejících příčin. Za klíčové jsou považovány přírodní zdroje (přírodní bohatství, jeho množství, struktura a dostupnost). Druhým jsou tzv. zdroje lidské. Zbývajících jsou finanční zdroje a stále větší význam získávají vyspělé technologie.

Jednotlivé makroregiony světa se vyznačují rozdílnou vybaveností těmito skupinami zdrojů. Pouze v Severní Americe existují všechny tyto zdroje v nadprůměrném množství. Některým oblastem chybí jeden z nich (např. Japonsku suroviny), mnohým chybí dva a tři (např. Rusku kapitál a vyspělé technologie v širokém využití), některým téměř všechny (řada zemí subsaharské Afriky). Tato rozdílná vybavenost uvedenými skupinami zdrojů je příčinou prohlubujícího se rozdělování bohatých a chudých a odlišných možností dalšího rozvoje.

Naopak nedostatek určitých zdrojů vede ke snaze je doplnit, a tím podporuje vzájemnou výměnu mezi makroregiony a jejich propojování. Prostředkem zapojení jednotlivých zemí do meziregionální a globální dělby práce je zahraniční obchod. Vyspělé země vyčerpaly většinu svých zásob nerostných surovin a dnes je získávají dovozem z málo vyspělých oblastí světa, jež naopak dovážejí produkty průmyslu a služeb vyspělých zemí. Jednotlivé oblasti se stávají závislými na dodávkách surovin, zboží, příjezdech turistů atd. Toto propojování a sbližování světového hospodářství však nesnižuje regionální rozdíly, ba naopak. Úspěch na zahraničních trzích a vysoké zisky jsou totiž spojeny především s výrobky vědecky, technicky, ekonomicky a ekologicky nejpokročilejšími, které produkují především státy bohatého Severu (1).

2.3 DŮVODY SOUČASNÉHO STAVU

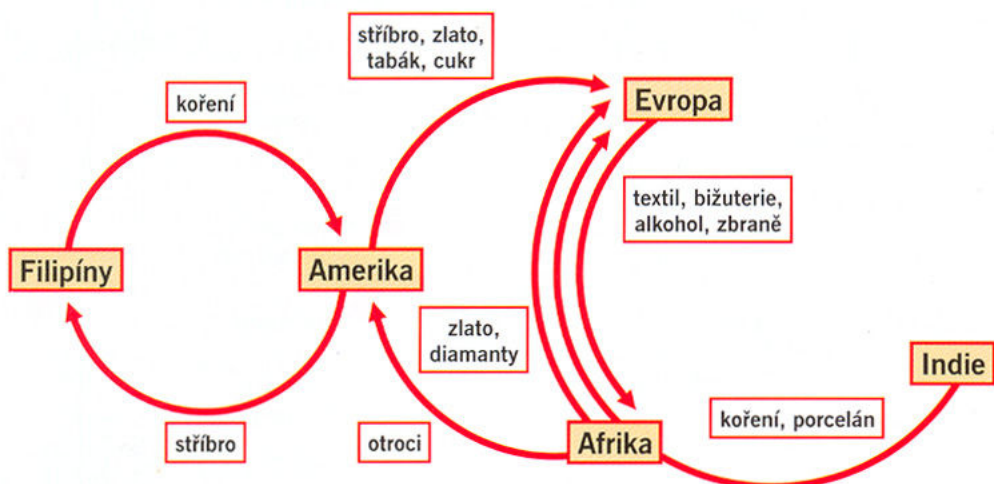
2.3.1 Přetrvávající důsledky kolonializace

Objevování a dobývání nových území je typické pro lidskou touhu po poznání, ale také po moci a bohatství. Někdy je důvodem pouhá zvědavost, nejčastěji zde však hrají roli ekonomické (zásoby surovin, nová odbytiště zboží) či demografické příčiny (hledání nových zdrojů obživy a lepších životních podmínek) „obr. 1“.

Obrázek 1

KOLONIÁLNÍ OBCHOD

Obchod mezi mateřskou zemí a kolonizovaným územím byl prakticky vždy jednostranně výhodný pro kolonizátora.

ZDROJ: Školní atlas dnešního světa, r.2000

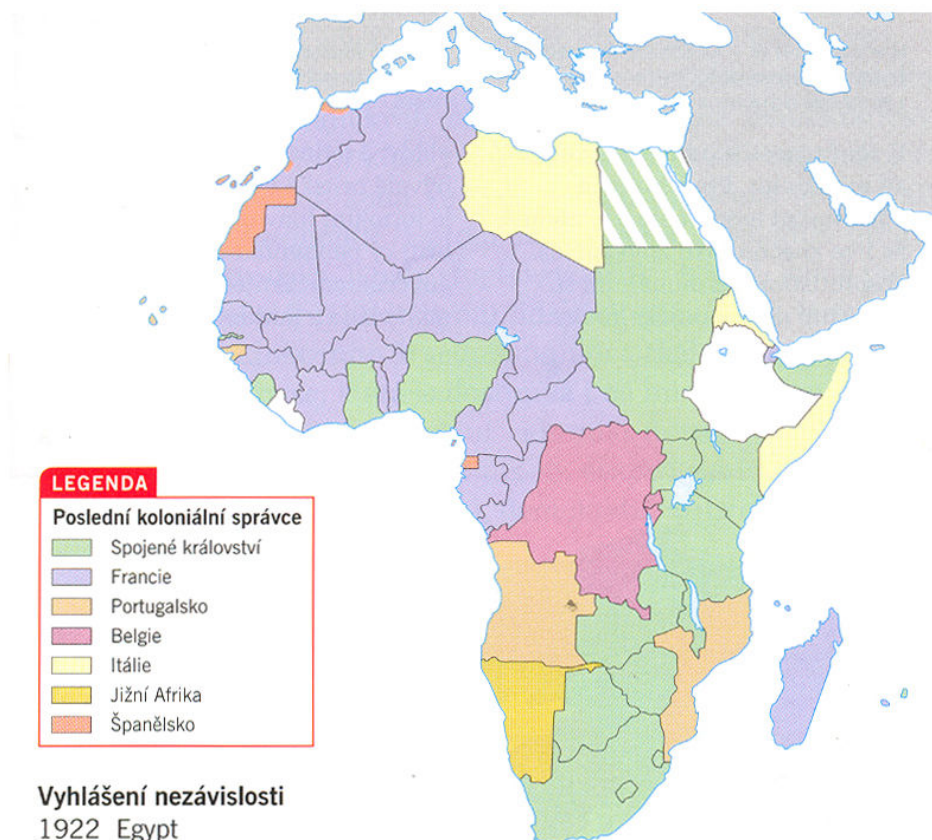
Důvodů k obsazování zámořských území a vzniku kolonií bylo více: získávání ložisek drahých kovů a dalších surovin, hledání odbytišť pro přebytečné výrobky z mateřských zemí, vojensko-strategická poloha apod. V neposlední řadě také přesvědčení Evropanů o „civilizačním poslání“, o přinášení pokroku do „nevzdělaných společností“.

Závody v obsazování kolonií pak vrcholily v závěru 19. století, zvláště v málo poznané Africe. Ovládnutí většiny světa evropskými státy a kolonialismus však byl doprovázen potlačováním a ničením místních kultur a nastolením evropského způsobu správy a života . „mapa 2“.

Dnes hovoříme o několika velkých civilizacích – západním, východním, islámském či latinskoamerickém. Každá z těchto civilizací – a především ta společná, globální – má řadu společných prvků v oblasti duchovní, hospodářské, kulturní i právní. A ať tyto dávné civilizace zanikly jakkoliv, rozvratem z vnějšku (jako v Americe) nebo z neznámých důvodů, nebo přežily až do současnosti jako např. v Číně, všechny nám zanechaly nové objevy, z nichž čerpá i moderní civilizace (1).

Mapa 2

DEKOLONIZACE AFRIKY

Vyhlášení nezávislosti

1922 Egypt	
1951 Libye	
1956 Tunisko, Maroko, Súdán	
1957 Ghana	
1958 Guinea	
1960 Côte d'Ivoire (Pobřeží Slonoviny), Čad, Dahome (1975 Benin), Gabon, Horní Volta (1984 Burkina Faso), Kamerun, Kongo, Kongo- -Kinshasa (1971 Zair), Madagaskar, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Senegal, Somálsko, Středoafriická republika, Togo	1963 Keňa, Zanzibar (od 1964 součást Tanzanie)
1961 Sierra Leone, Tanganika (1964 Tanzanie)	1964 Malawi, Zambie
1962 Alžírsko, Burundi, Rwanda, Uganda	1965 Gambie
	1966 Botswana, Lesotho
	1968 Mauricius, Rovníková Guinea, Svazijsko
	1974 Guinea-Bissau
	1975 Angola, Kapverdy, Komory, Mosambik, Sv. Tomáš a Princův ostrov
	1976 Seychely, Západní (Španělská) Sahara
	1977 Džibutsko
	1980 Zimbabwe
	1990 Namibie
	1993 Eritrea

ZDROJ: Školní atlas dnešního světa, r.2000

2.3.2 Globalizace

Globalizace: je souborem mnoha různorodých procesů, které obsahují ekonomické, technologické, sociální, kulturní a politické aspekty. Tyto procesy jsou vzájemně provázané a navzájem se podmiňují. Zvládnutí souboru rozporuplných procesů a reakcí na tyto procesy představuje celosvětově čím dál naléhavější výzvu. Přestože se autoři popisující globalizaci v mnohých názorech liší, lze najít několik významných společenských bodů, na kterých se shodují:

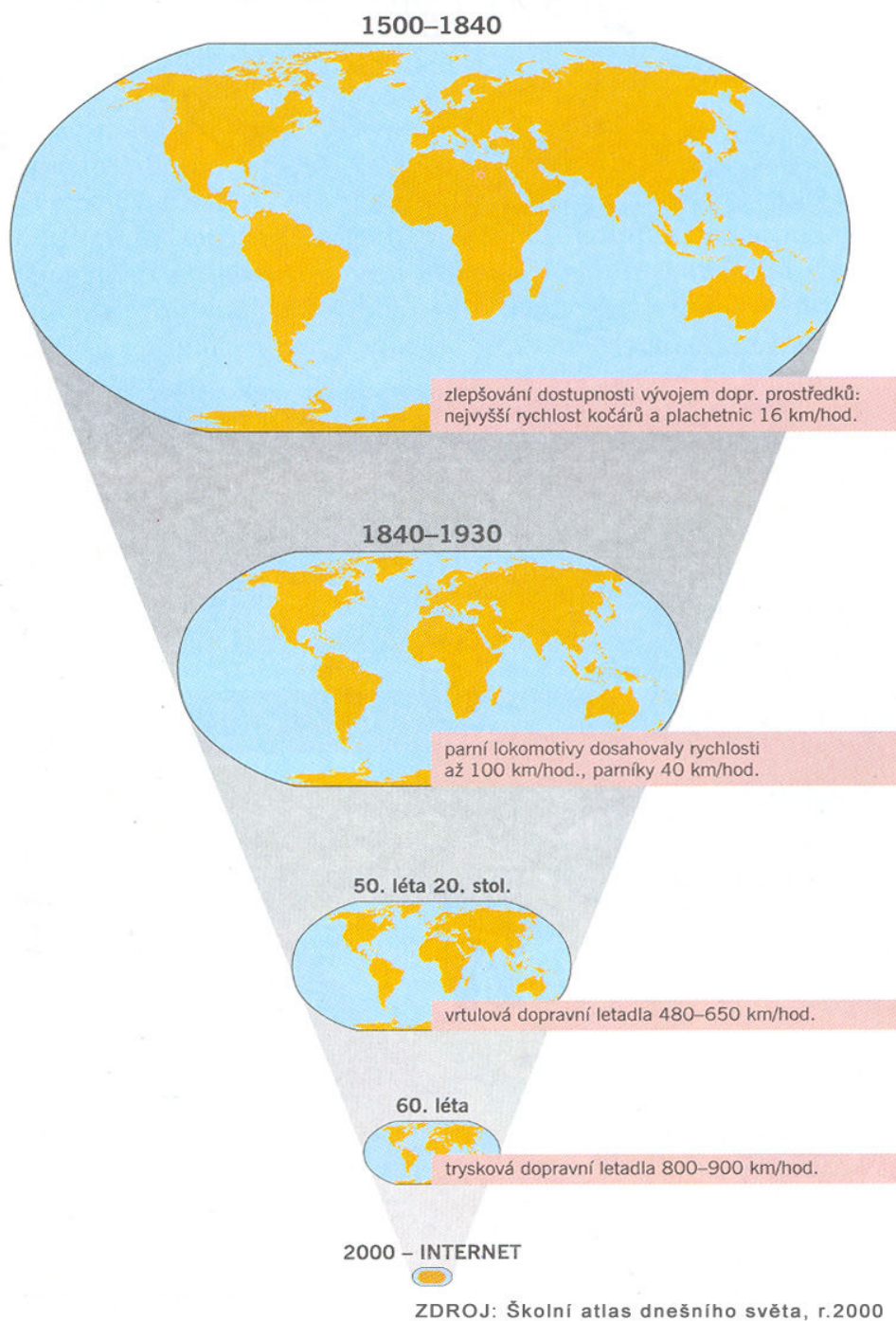
- dopad a vzájemná závislost - dopady globalizace, ať už pozitivní či negativní, dnes zasahují všechny země, všechna společenství, každého jednotlivce, překračují tradiční geografické, politické a mentální hranice.
- Intenzita a rychlost - řada klíčových globálních procesů nemá lineární, nýbrž exponenciální charakter, což stěžuje jejich předvídatelnost a předbíhá schopnost lidských institucí adekvátně reagovat (2).
- Kolektivní (ne)akceschopnost a krize řízení – globální řízení naráží nejen na nepružné instituce a zastaralé myšlení, ale také na partikulární zájmy, dvojí metr, mocenské nerovnováhy a absenci vůdčích osobností (2).

Kulturní globalizace

Kulturní globalizace vede k zintenzivnění kontaktů mezi kulturami, šíření kulturních jevů a kulturní kontakt a obchodní směna působí změny ve všech kulturách a společnostech světa „obr. 2“. Vzájemné ovlivňování kultur vede také k vytváření jejich nových forem. Kultury nebyly samozřejmě nikdy izolovány, vždy se navzájem ovlivňovaly a přizpůsobovaly jedna druhé. Posun oproti minulosti spočívá v tom, že jsou nyní vystavovány intenzivním globálním vlivům. V reakci na ně často dochází k radikálním a nezřídka násilným formám odmítání globalizace po celém světě.

Obrázek 2

ZMENŠUJÍCÍ SE SVĚT

Propojování trhů a globální nerovnosti

Sociální a ekonomický vývoj různých oblastí světa dnes už závisí na tom, jak jsou nebo nejsou konkrétní státy či regiony schopny zapojit se do procesu globalizace. Jednotlivé lokality byly postupně vtaženy do celosvětových procesů industrializace, urbanizace a modernizace (2). Tyto změny s sebou nesou některé negativní důsledky. Lidé v potřebných zemích, kteří se zapojili do tržní ekonomiky, často nemají příležitosti vydělat dost peněz na to, aby si zajistili základní potraviny. V méně rozvinutých státech jsou získávány především laciné suroviny a často zde neexistují pravidla pro podnikatele, která by podniky nutila, tak jako ve vyspělých státech, chovat se odpovědně vůči pracovní síle, místním komunitám i životnímu prostředí. Ačkoliv obyvatelé globálního Jihu představují většinu lidstva, spotřebovávají pouze nepatrnou část světových zdrojů. Jejich životní úroveň je nesrovnatelně nižší než v případě obyvatel Severu a tyto rozdíly se neustále prohlubují. Z toho vyplývají politické, sociální i ekologické otřesy v zemích Jihu, které situaci ještě zhoršují a jsou příčinou rozsáhlé migrace. Přírodní i lidské zdroje Jihu jsou často nešetrně ekonomicky využívány vlastními lidmi, vládami, podniky nebo zájmovými skupinami z bohatých zemí.

Ačkoliv ze zemí Severu neustále proudí určitá pomoc, více finančních prostředků se vrací zpět na Sever. Důležitým faktorem globální nerovnosti je také nerovnoměrný populační vývoj: zatímco populace zemí Severu je stabilní nebo více či méně klesá, populace v zemích Jihu neustále roste. To zvyšuje nápor na tamní přírodní zdroje a ekonomiku, která není schopna rostoucímu obyvatelstvu zajistit zaměstnání, vzdělání a mnohdy ani nejzákladnější životní potřeby.

Postupující globalizace však vede i k tomu, že se hranice mezi Severem a Jihem postupně stírají. Zatímco v době dekolonizace bylo možno tyto hranice vymezit geograficky, dnes představují Sever a Jih spíše pojem sociální. I v relativně chudých zemích existují enklávy blahobytu, v nichž žije kosmopolitní elita požívající výhod globální civilizace, a naopak v některých bohatých zemích Severu vznikají regiony charakterizované chronickou chudobou, nezaměstnaností a sociálním úpadkem. Zatímco některé státy či uskupení (například EU) se snaží tyto rozdíly cíleně eliminovat rozsáhlými pomocnými programy a projekty ve prospěch potřebných regionů, v tomto světě tyto rozdíly pronikavě rostou a stávají se potenciálním ohniskem sociálního střetu v globálním měřítku.

2.3.3 Demografický vývoj populace

V druhé polovině minulého století došlo k obrovskému nárůstu populace. Dnes na začátku nového tisíciletí, přes pozvolný pokles přírůstku na 1,3 % ročně, představuje „populační exploze“ jeden ze základních globálních problémů lidstva. Každou minutu se totiž na naší planetě narodí asi 250 dětí a zároveň 100 lidí zemře (3).

Za těmito údaji musíme vidět značné regionální rozdíly, a to nejen ve změnách početního stavu populace, ale i v kvalitě života. Základní rozdíl se rýsuje při porovnání situace v rozvinutých zemích na straně jedné a ve většině potřebných na straně druhé. Zatímco v Evropě dochází k úbytku obyvatelstva, africké země dosahují v průměru téměř 2,5 % přírůstku.

Podle prognózy OSN z roku 2003 se zvýší počet obyvatel naší planety z dnešních 6,4 miliardy na 8,9 v roce 2050, přičemž naprostá většina tohoto přírůstku, přes 2,5 miliardy, připadne na potřebné země. Prognóza v této nejpravděpodobnější variantě počítá s poklesem

plodnosti v potřebných zemích z 3,1 dítěte, připadajících dnes v průměru na jednu ženu, na přibližně dvě děti v roce 2050. Kdyby ovšem k této předpokládané změně nedošlo a reprodukční poměry zůstaly v potřebných zemích na přibližně současné úrovni, pak bude růst výrazně vyšší a celosvětový počet obyvatel by v polovině 21. století dosáhl 12 miliard (3).

V Jižní Americe a Jihovýchodní a Východní Asii již došlo k významnému zlepšení úmrtnostních poměrů, postupně klesá i úroveň porodnosti, a proto je přirozený přírůstek jen mírně nad celosvětovým průměrem. Miliardová populace Číny, kde se díky tvrdé regulační politice v posledním období se značně snížila porodnost na 1,7 dětí na ženu a je srovnatelná se situací v řadě evropských zemí. Přirozený přírůstek čínské populace, který činí 0,6 % ročně, je již výrazně pod celosvětovým průměrem, nejproblematictější situace je v Subsaharské Africe, kde se ženám rodí v průměru přes pět dětí.

Velký populační přírůstek

Právě velký populační přírůstek zůstává jedním z nejvýznamnějších problémů potřebného světa. Děti jsou pro rodinu přínosem jako levná pracovní síla, neboť náklady na jejich výživu a výchovu jsou v těchto společnostech nízké. Zároveň představují zajištění rodičů ve stáří, neboť ti se povětšinou nemohou spoléhat na státní sociální politiku. Nezanedbatelnou roli hraje i vysoká úmrtnost v dětském věku a tedy potřeba mít více dětí, aby se alespoň některé dožily dospělosti.

Atypická věková struktura

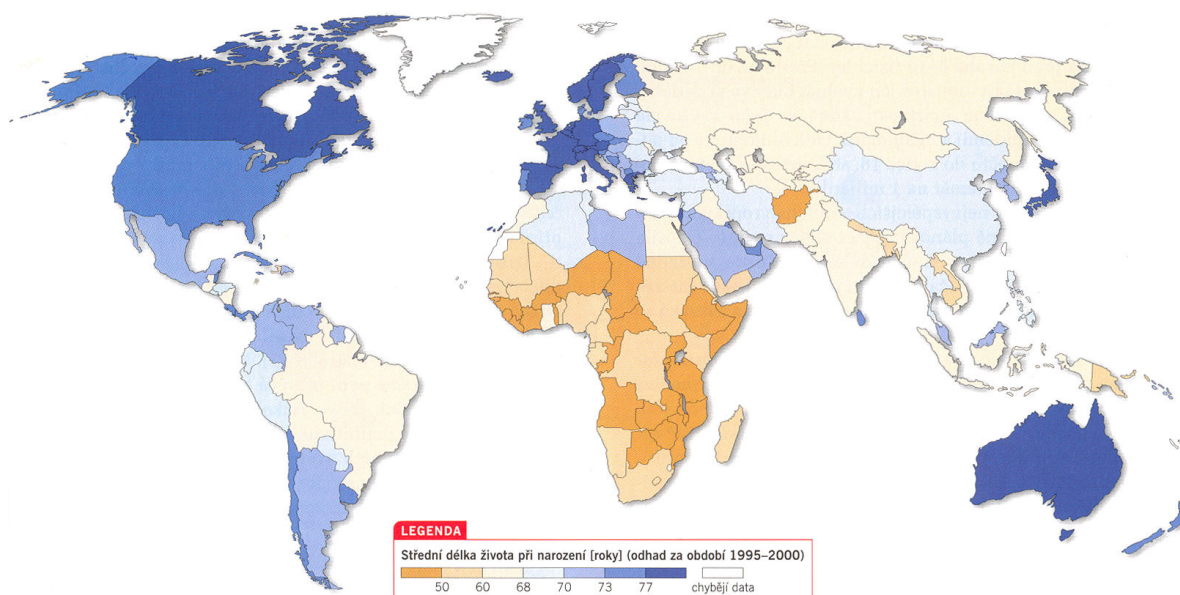
Vysoký podíl mladé, neproduktivní složky zatěžuje nepříliš výkonné ekonomiky potřebných zemí a vyvolává potřebu vyšších nákladů na fungování vzdělávacích systémů. Vysoká nezaměstnanost mezi mladými může vést k jejich radikalizaci, která je potenciálním zdrojem ozbrojených konfliktů. Mladí lidé zároveň vytvářejí předpoklad pro další populační růst.

Postupné stárnutí populace

Ještě závažnějším problémem bude pro potřebné země postupné stárnutí populace „mapa 3“. Jestliže v současnosti je to jedna z nejžhavějších otázek řešených ve vyspělých zemích, pak například v Číně budou dopady tohoto procesu kvůli rapidnímu poklesu plodnosti ještě daleko dramatictější.

Mapa 3

STŘEDNÍ DÉLKA ŽIVOTA PŘI NAROZENÍ

ZDROJ: Školní atlas dnešního světa, r.2000

Podíl osob starších šedesáti let zde v současnosti činí asi 10 %, za padesát let se podle prognózy zvýší až na 30 %, což v absolutním vyjádření bude představovat téměř 440 miliónů obyvatel (3).

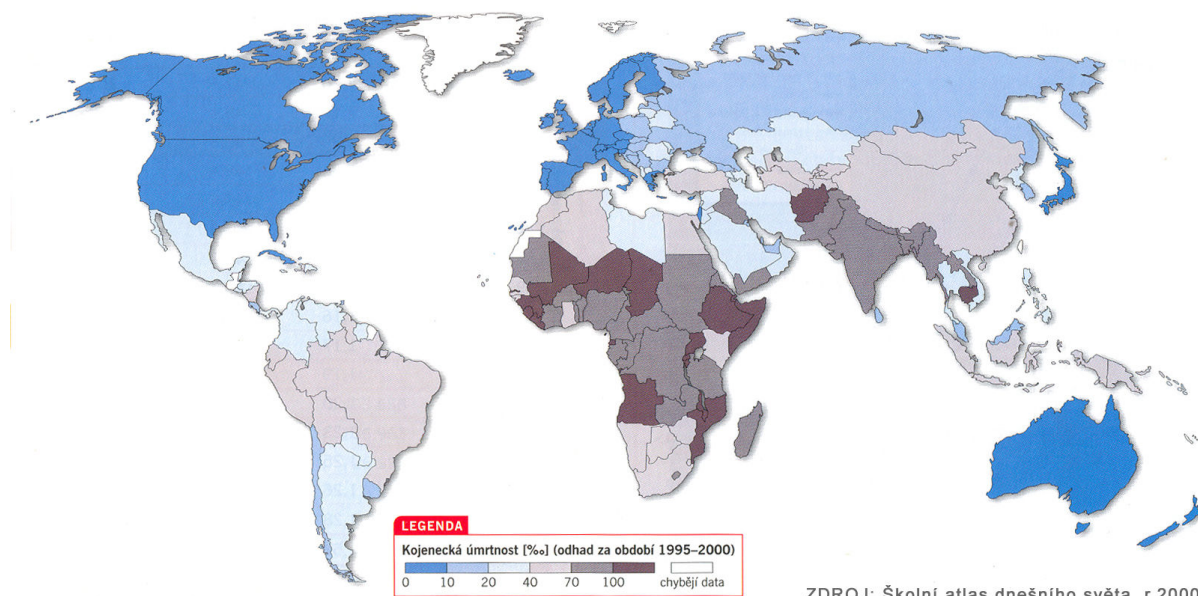
Úmrtnost

Přes postupné snižování úmrtnosti je situace v řadě potřebných zemí velmi špatná, místy dochází dokonce k jejímu zhoršování. Ukazatel střední délky života (tedy věku, kterého by se měl za stávajících úmrtnostních podmínek v průměru jedinec dožít) nedosahuje například v zemích Subsaharské Afriky ani padesáti let, zatímco ve vyspělých zemích je jeho hodnota kolem 76 let (3).

Na tomto propastném rozdílu se podepisuje především vysoká úmrtnost dětí - v nejzaostalejších oblastech světa se svých prvních narozenin nedožívá 10-15 % dětí. Vedle nedostatku potravin a omezené dosažitelnosti lékařské péče jsou úmrtnostní poměry v potřebných zemích významně ovlivňovány nedostupností kvalitních vodních zdrojů. V rozsáhlých oblastech Subsaharské Afriky nemá přístup k pitné vodě 40-50 % populace „mapa 4“.

Mapa 4

KOJENECKÁ ÚMRTNOST

Asi 60 % úmrtí dětí do jednoho roku připadá na infekční onemocnění, která souvisejí převážně s nedostatkem pitné vody. Významnou hrozbou pro rovnoměrný populační vývoj v potřebných zemích je dnes také šíření nemoci HIV/AIDS. Celosvětové odhady uvádějí na přelomu tisíciletí asi 40 milionů případů s tímto onemocněním, přičemž více jak 70 % se vztahuje k africkým zemím ležícím jižně od Sahary. V zemích jako je Botswana, Zambie nebo Jihoafrická republika postihuje onemocnění 30-50 % dospělé populace. Hlavním ohniskem šíření HIV/AIDS se však perspektivně stává Indie, Čína a Rusko (3).

2.3.4 Boj proti chudobě

Chudoba je velmi komplexní a složitý pojem a v současné době je považována za jeden z nejpálčivějších problémů globalizovaného světa. Mezinárodní společenství vnímá chudobu stále intenzivněji jako fenomén, který je třeba vymýtit, respektive zmírnit jeho dopady, nemá-li být nadále brzdou společenského rozvoje.

Motivace západního světa pro boj s chudobou je převážně dvojího druhu: v důsledku ničivých světových válek 20. století vzrostla mezinárodní solidarita a snaha bohatých zemí pomoci převážně svým bývalým koloniím, za jejichž situaci cítí spoluzodpovědnost (4).

V současné době je nejdůležitějším dokumentem v oblasti boje proti chudobě program Rozvojové cíle tisíciletí vytvořený v roce 2000 na Summitu tisíciletí OSN. Cíle jsou považovány za velmi ambiciózní a nepředpokládá se, že se skutečně podaří je všechny do roku 2015 naplnit. Přesto mají vysokou ideologickou a morální hodnotu.

- kvalitní domácí politika - vlády potřebných zemí musí investovat do podpory zaměstnanosti: vytvářet nové pracovní příležitosti a nezaměstnaným nabídnout sociální podporu, s níž je možné pokrýt základní potřeby,
- přímé zahraniční investice - soukromé zahraniční investice do potřebných zemí přinášejí zisk a vytvářejí pracovní příležitosti mnohdy v lokalitách, kde by jinak panovala vysoká nezaměstnanost,
- zvýšení oficiální pomoci na 0,7 % HND - aby byla spolupráce ze strany bohatých zemí schopna dosáhnout svých cílů, je

zapotřebí, aby se zvýšil její objem. Na konferenci OSN v Monterrey v roce 2002 se nejvyspělejší státy světa zavázaly navýšit potřebnou pomoc na 0,7 % HND, přesto ale i objemově největší dárci rozvojové pomoci ve světě se této výši přibližují pouze pomalu (4),

- odpouštění dluhů – mnohé země dnes vynakládají na splácení dluhů stejné množství peněz, které díky spolupráci získají.

2.3.5. Úloha vzdělání v životě

Vzdělání je základním předpokladem rozvoje jednotlivce i komunit všude na světě. V mnoha zemích je pro většinu lidí téměř nedosažitelné, i když umožňuje velkou změnu kvality života. Většina potřebných zemí totiž nemá dostatečné finance ani odborníky na vybudování kvalitního školství, mnoho rodin nedokáže ušetřit na cestu svých dětí do školy. Nejrozvinutější státy světa naopak znásobují své bohatství především proto, že investují do vzdělání a budují znalostní ekonomiku.

Velmi podstatným problémem je také dlouhodobá udržitelnost přístupného a bezplatného základního vzdělání. Možná ještě vážnější je pak situace na trhu práce, zejména ve vytváření pracovních míst pro mladé vzdělané lidi, jejichž možnosti uplatnění jsou naprosto nedostatečné.

Mnoho potřebných zemí se dosud potýká s negramotností svých obyvatel. Ať již jsou důvody negramotnosti jakékoli (nepříznivé kulturní prostředí, nedostatek peněz nebo probíhající ozbrojený konflikt), výsledkem je prohlubující se ekonomické zaostávání postižené země.

První krok k překonání zaostalosti nejchudších zemí představuje zajištění gramotnosti a úplného základního vzdělání pro všechny obyvatele. V roce 2000 ještě 115 milionů dětí ve školním věku nemělo možnost pravidelně navštěvovat školu; 94 % z nich žilo v potřebných

zemích a 56 % z nich tvořily dívky. Cílem programu OSN nazvaného Vzdělání pro všechny (Education For All - EFA) a jedním z Rozvojových cílů tisíciletí se tedy stala dostupnost základní školní docházky pro všechny děti do roku 2015. Součástí uvedeného cíle je rovněž odstranění nerovnosti v přístupu ke vzdělání mezi muži a ženami. Zejména v Africe a Jižní Asii procento gramotných dívek dosud výrazně zaostává za podílem gramotných chlapců. Cílem OSN je tuto nerovnost na základním stupni vzdělávání odstranit do roku 2005 a na dalších stupních do roku 2015 (9).

Různé přístupy ke vzdělání

Tradiční pojetí vzdělávání jako předávání velké sumy hotových informací je mnohdy neefektivní i ve vyspělých průmyslových oblastech, tím méně pak ve vesnicích, kde se obyvatelé živí pastevectvím či zemědělstvím. Obsah a forma vzdělávání by měly vycházet z možností jejich využití v dané oblasti, ale zároveň připravovat studenty na to, aby se uměli vyrovnat se změnami, které současná industrializace a globalizace světa přináší.

Každé vzdělávání kromě znalostí a kompetencí předává také společenské a kulturní vzorce a hodnoty. Na jedné straně existují výhrady vůči rozšíření evropského typu vzdělávání, které může vést k přebírání kulturních vzorců, jež pak mohou být v jiných podmínkách společensky nefunkční. Západní ideál individuálního sebeprosazování může například ve společnostech trpících nedostatkem zdrojů výrazně narušit stávající způsoby řešení společenských problémů v rámci širší rodiny, aniž dojde k ustavení nových. Na druhé straně je pomocí vnášení nových prvků do vzdělávání možné pozitivně ovlivnit rozvoj společenství jako například v případě zavádění osvěty o pandemii AIDS a jejím šíření. Proto je u každého vzdělávacího systému potřeba zjistit,

jaký typ vzdělání prosazuje a k jakému typu rozvoje (či naopak nerozvíjení se) tím směřuje (9).

Kritériem pro posuzování vzdělání pak může být požadavek, aby u absolventů posiloval zmíněné schopnosti a možnost vést takový život, jaký si představují. V případě, že tomu tak je, je vzdělání jedním z nejúčinnějších nástrojů, jak dospět k lidskému rozvoji. V opačném případě se vzdělávání může stát i nástrojem útlaku, manipulace, propagandy, podněcování nesnášenlivosti a omezování svobody. Příkladem mohou být i evropské školy, které se již v 19. století stávaly nástrojem šíření nacionalismu. V této tradici jejich zneužívání později pokračoval v různých zemích fašismus, nacismus a komunismus. Mnohé školy hrají problematickou roli i při šíření a udržování genderových stereotypů. Globální instituce i nevládní organizace, jež prosazují programy rozvoje vzdělání, proto kritizují stav, kde školami šířené ideologie výrazně odporují mezinárodním standardům ochrany lidských práv nebo kde kvůli usnadnění ideologické manipulace dochází k omezení samotného vzdělávání. V zásadě však nelze jednoznačně říci, že ta či ona konkrétní varianta vzdělání je pro určitou zemi ta jediná správná, protože jediné ona může zajistit její rozvoj. Vzdělání bude vždy odrážet určité kulturní vzorce dané země či zájmy dané vlády. Nemělo by však bránit lidem, kteří mají odlišný způsob života či odlišné představy o tom, jak chtějí žít, aby se mohli plně zapojit do společnosti a své představy realizovat (9).

Překážky ve vzdělávacím procesu v potřebných zemích

Velkou překážku rozšiřování vzdělání v potřebných zemích představuje nedostatek finančních zdrojů ve státním rozpočtu i v rozpočtech většiny rodin. Mnoho rozvojových zemí je extrémně zadlužených nebo vydávají velkou část příjmů na zbrojení, případně

o prioritách rozpočtu rozhodují zkorumpovaní úředníci rozdělující lukrativní státní zakázky. Stát tedy často není schopen vydávat na vzdělání větší částky peněz a obyvatelstvo, jehož největší část je extrémně chudá, je nuceno i na základní vzdělání doplácet velké částky z rodinných rozpočtů.

Vzdělání může velmi významně ovlivnit postavení jednotlivce ve společnosti. Vzdělaný člověk je schopen chápat život v širších souvislostech, snáze si uvědomit svou svobodu i odpovědnost za ni. Vzdělání mu poskytuje možnost změnit své postavení ve společnosti, samozřejmě za předpokladu, že tomu sám chce.

Možná řešení

Pro naplnění programu OSN „Vzdělání pro všechny“ je naprosto nezbytné zajistit větší objem finančních prostředků plynoucích do školství, zaručit bezplatnost alespoň základního vzdělání a zlepšit úroveň vzdělávání učitelů. Rodiny musejí být motivovány k tomu, aby své děti do škol posílaly a zároveň musí mít možnost tak učinit. Tradiční osvěta často nestačí; vlády by tedy měly ve spolupráci se světovým společenstvím sáhnout k mediálním kampaním a dalším moderním metodám propagace.

2.3.6 Zdraví

Zdraví je klíčovým předpokladem pro příznivý sociální, ekonomický i kulturní vývoj jedinců. Index lidského rozvoje (Human Development Index - HDI) chápe zdraví jako jednu ze tří základních podmínek lidského rozvoje a zdraví populace se výrazně odráží na jeho celkové velikosti. Pokud jsou lidé nemocní, nemohou pracovat, případně mají nižší výkonnost než lidé zdraví. Špatné zdraví má důsledky sociální: nemocní, především ti, kteří jsou nemocní dlouhodobě, nemohou plnit své společenské role (v zaměstnání, rodině, ve společnosti apod.).

Zdraví lidí v chudých zemích je dlouhodobě výrazně horší než v zemích rozvinutých. Potřebné země nejsou tolik zasaženy civilizačními chorobami jako země rozvinuté a kombinace tvrdé práce a horší výživy vede zároveň k větší odolnosti organismu. Situace především ve venkovských oblastech rozvojových zemí je ovšem podobná stavu evropské populace konce 18. do počátku 20. století, tedy před všemi významnými pokroky v medicíně a úspěchy v boji s infekčními chorobami (5).

Z osmi Rozvojových cílů tisíciletí přijatých OSN v roce 2000 jsou tři zaměřeny přímo na zlepšování zdraví a další na ovlivňování životních podmínek lidí, tedy na faktory, na nichž zdraví závisí:

- snížení dětské úmrtnosti,
- zlepšení zdraví matek,
- boj proti tuberkulóze, malárii, HIV/AIDS a dalším chorobám.

Se zdravím souvisí také cíl odstranit extrémní chudobu a hlad. Nedostatečná výživa je především u dětí jednou z významných příčin onemocnění. Součástí cíle zajistit udržitelnost životních prostředí je snaha o zajištění takových životních podmínek, které nebudou ohrožovat lidské zdraví. Jedná se hlavně o znečištění životního prostředí, trvalý přístup ke zdrojům pitné vody a přístup ke kanalizaci.

V současné době není výrobním problémem zajistit, aby se každoročně smrt přibližně 40 miliónů osob v důsledku hladu stala historií. Je to problém ekonomický a politický, vždyť již dnes se na světě vyprodukuje nejméně o 10% potravin více než je nutné k nasycení všech obyvatel země. Problémem je prostorová nerovnováha mezi světovým rozložením produkce potravin a rozložením obyvatelstva a jeho nepotravinové potřeby. Vyspělé státy sice vyvázejí zemědělské přebytky, ale ne v dostatečném množství. Navíc tento druh pomoci je jen krátkodobým řešením problémů potřebných zemí. A tak

nadprodukce potravin ve vyspělých zemích a jejich nedostatek na straně druhé, zbytečná úmrť z hladu a naopak přejídání patří k největším paradoxům současného světa (1).

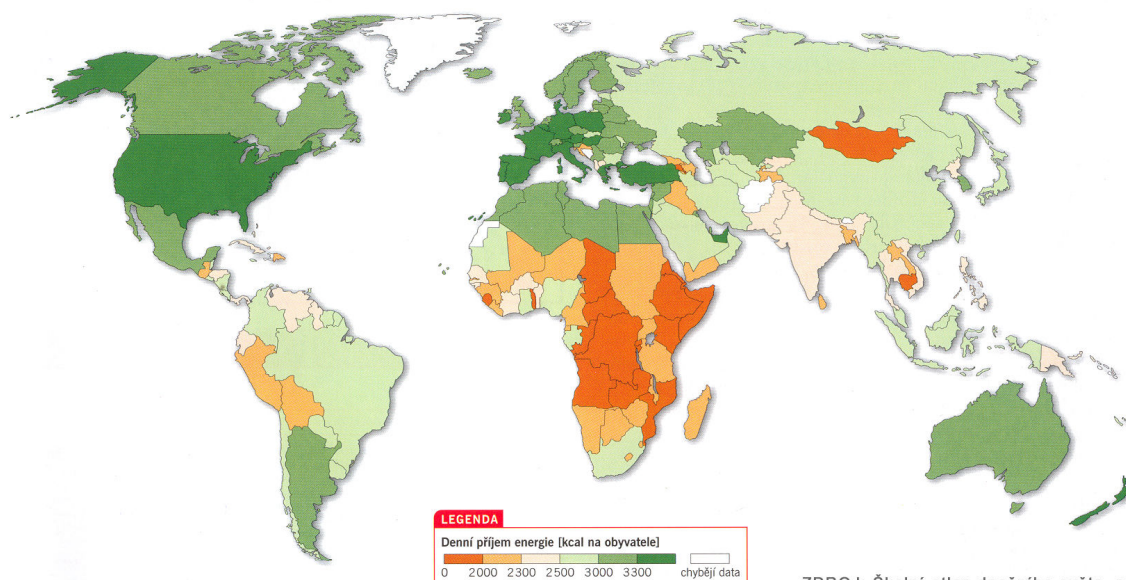
Vybrané globální zdravotní problémy

Podvýživa

Celková podvýživa či nedostatek určitých živin přispívají ke zvýšení dětské a mateřské nemocnosti. Obecně vede podvýživa ke snižování schopnosti učit se, k nižší produktivitě a k vyšší celkové úmrtnosti, způsobuje nižší odolnost vůči nemocem, zpomalování nebo až zastavení tělesného růstu. Častý je nedostatek vitamínu A, jódu a železa. Ve většině částí světa se pozvolna výživa zlepšuje. Jinak tomu je ve Východní Africe, kde se počet podvyživených dětí do pěti let zvýšil z 22 milionů v roce 2000 na téměř 24 milionů v roce 2004 “mapa 5“ (5).

Mapa 5

KALORICKÝ PŘÍJEM

ZDROJ: Školní atlas dnešního světa, r.2000

HIV /AIDS

Tato nemoc je jedním z největších zdravotních problémů dneška, který se týká všech oblastí světa. Je příčinou milionů úmrtí a výrazně omezuje kvalitu života milionům nemocných. První případy byly zaznamenány v roce 1981 v USA. Dnes žije s touto nemocí více než 40 milionů lidí po celém světě, především v Subsaharské Africe (podíl této oblasti v současné době převyšuje 75 % z celku světa). Na některých místech je nemocí postiženo až 40 % obyvatelstva v produktivním věku. Postižení umírají na oportunní infekce, které nemocné napadají díky narušené imunitě, v Africe jsou to především TBC a malárie, jejichž výskyt je v chudém světě mnohem vyšší než v rozvinutých zemích.

Malárie a tuberkulóza

V chudých zemích se vyskytuje mnoho dalších nemocí, které způsobují velký počet úmrtí a znemožňují obyvatelům vymanit se z chudoby. Nejrozšířenější a nejznámější z nich jsou malárie a tuberkulóza. Na malárii umírá ročně asi milión lidí; více než 90 % těchto úmrtí připadá na Subsaharskou Afriku, přičemž velká většina z umírajících jsou děti mladší pěti let. V uplynulých dvou desetiletích se zvyšovala nemocnost a úmrtnost na malárii zejména kvůli špatným zdravotnickým systémům, zvyšující se odolnosti nemoci a jejích přenašečů vůči lékům a insekticidům, kvůli lidské migraci a konfliktům (5).

Tuberkulóza je další nemocí, na níž ročně umírá asi 2 miliony lidí, přestože na ni byl nalezen lék již před padesáti lety. Přes 95 % úmrtí připadá na rozvojové země. Nejvyšší procento nemocných tuberkulózou je v Africe, avšak v Asii žije největší absolutní počet lidí s touto nemocí.

2.3.7 Životní prostředí

Globální oteplování

Vlivem vzrůstajícího množství skleníkových plynů v atmosféře dochází ke globálnímu oteplování, jehož důsledkem jsou změny klimatu. Ty představují největší nebezpečí především pro potřebné země (z nich nejohroženější je Asociace malých ostrovních států, která sdružuje přibližně 50 členských zemí OSN). Hospodářství potřebného světa je převážně založeno na zemědělství a těžbě surovin, a právě zemědělství je z 85-90 % závislé na dešťových srážkách (6).

Největší změny nastanou v zásobování vodou. Dá se očekávat, že v suchých oblastech (Východní Afrika, Blízký Východ, Austrálie) se sucha zejména v letním období ještě prohloubí; v jiných částech světa (Jihovýchodní Afrika, Jižní Amerika) se naopak budou častěji vyskytovat záplavy. Klimatické změny budou mít pravděpodobně vliv i na nejdůležitější říční toky, které často tvoří hranice mezi státy, či několika zeměmi protékají. Vážně je již sledováno zvýšení počtu a intenzity hurikánů v tropických oblastech a pravděpodobné změny intenzity mořských proudů. Změny teploty mořské vody a změny některých systémů mořského proudění mají vliv na shromaždiště ryb a způsobují odumírání korálů. Rybolov se tak na některých místech může zhroutit a jinde prosperovat.

Případný vliv budou mít zvýšené hladiny moře (vlivem tání ledovců) na nízko položené pobřežní oblasti, které jsou často významnými centry hospodářství a zvýšené hustoty populace. Ve vzdálenosti do 100 km od pobřeží žije celkem 40 % světové populace, přestože tato plocha tvoří pouze 22 % souše. Předpokládaný nárůst hladiny moří činí 15-95 cm do roku 2100. Nezanedbatelné jistě budou i dopady klimatických změn na zdraví obyvatel rozvojového světa;

mnoha druhům hmyzu, které přenášejí nemoci, se daří lépe v teplejších podmínkách (6).

Deforestrace

Potřebné regiony včetně Subsaharské Afriky se snaží proniknout na světové trhy, což je jim ekonomickými tlaky umožněno pouze v oblasti prodeje přírodních surovin a zdrojů, případně zemědělských plodin. Vlády tak často umožňují kácení původního lesního pokryvu a nadměrné užívání hnojiv a pesticidů. Malí rolníci jsou pak nuceni hledat novou, často méně úrodnou půdu i v dosud panenské přírodě. Odlesňování tropických pralesů způsobuje vysychání řek a snížení množství dešťových srážek v daném regionu, což v důsledku znemožňuje zemědělskou činnost. Celkově již byla vykácena polovina světových lesů. Zbylé porosty v těchto zemích jsou kvůli pokračující výstavbě silnic, farem a obydlí dále drobeny na malé, nepříliš životaschopné lesní ostrůvky.

Velkým problémem v řadě potřebných zemí je také masivní ilegální těžba dřeva, která je připravuje o lesy, přírodní zdroje i příjmy zároveň.

Světová banka odhaduje, že vlády převážně rozvojových zemí tímto způsobem přicházejí o 5 miliard dolarů příjmů ročně. Odhaduje se, že asi polovina tropického dřeva dováženého ročně do zemí EU (před rozšířením v roce 2004) byla ilegálního původu (6).

Rozšiřování pouští a půdní degradace

Vznik či rozšiřování pouští je přímým důsledkem přetěžování citlivých stepních ekosystémů. Ty podléhají - z důvodu rostoucí populace, migrace a obecně zvýšené lidské spotřeby - extrémním nárokům na produkci zemědělských plodin, sběru palivového dřeva či

ekonomickým nebo politickým tlakům (pěstování plodin na export) a obecně kácení či vypalování lesů. Proces dezertifikace nabývá kritických rozměrů především právě v oblastech bezprostředně souvisejících s velkými pouštěmi.

Vzrůstá tak rozloha vyprahlého území, která dnes zasahuje například téměř polovinu Afriky a přímo postihuje asi 300 milionů lidí. Různým stupněm půdní degradace je dnes ohroženo celkem 65 % z celkové rozlohy zemědělské půdy na zemi (1,5 miliardy ha) (6).

Nedostatek nezávadné vody

Přestože je voda nevyčerpatelný obnovitelný zdroj, regionálně se může projevit její velký nedostatek či naopak přílišný nadbytek. V mnoha částech světa způsobilo odlesňování, nadměrná pastva a rozorání pozemků rychlé rozšíření půdní eroze. Sedimenty, které se takto vytvářejí, zanášejí řečiště řek a naplňují jezera i ústí řek. Spolu se ztrátami půdy vysychají i potoky a prameny a objevují se velké přívalové povodně. K tomu je nutné přičíst znečišťování toků komunálními odpady, toxickými chemikáliemi, ropnými látkami, zemědělskými odpady či hnojivy a hlavně vodou z kanalizace.

Na světě dnes nemá přístup k nezávadné pitné vodě 1,1 miliardy lidí „obr. 3“; vinou nedostatku čisté vody a kanalizace 5 milionů lidí ročně umírá „mapa 6“. Významný problém představuje také vyčerpávání vodních zdrojů kvůli zavlažování. Odhaduje se, že ročně je takto využito o 150 miliard m³ vody více, než činí přirozená regenerační schopnost ekosystémů (6).

Obrázek 3

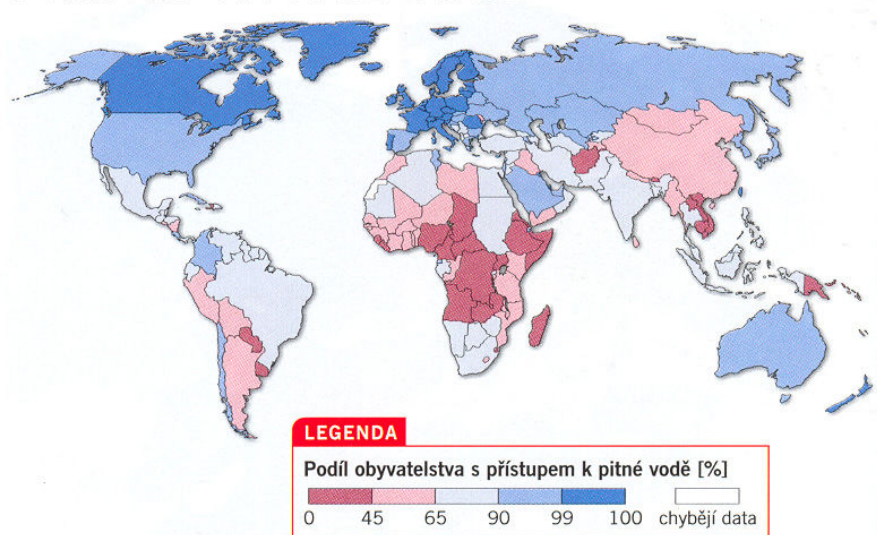

Zdroj: www.humanitas.cz

Drtivá většina chudých zemí nemá prostředky na získání vody z jiných zdrojů (dovoz, čističky, odsolovací zařízení, složité zavlažovací systémy), jako například bohaté státy Perského zálivu či země Severu. Čisté řeky či jezera mohou přitom být otázkou života a smrti.

Mapa 6

PŘÍSTUP K PITNÉ VODĚ

ZDROJ: Školní atlas dnešního světa, r.2000

2.3.8 Dluhy mezi státy

Jedním z nejpálčivějších problémů, s nímž se potřebné země potýkají, je jejich zadluženost. Dluhy omezují přístup obyvatel ke vzdělání a základním životním potřebám a tím podlamují ekonomický rozvoj.

Vnější příčiny zadluženosti

V polovině šedesátých let mnoho ekonomů a politiků věřilo, že postižené regiony by mohly vybudovat svá hospodářství velmi rychle za pomoci půjčeného kapitálu. Mezinárodní finanční instituce byly přesvědčeny, že díky nově vybudovanému hospodářství tyto země významně zvýší svůj export a následné příjmy umožní v průběhu několika let splatit veškeré dluhy.

Instituce jako Organizace OSN pro výživu a zemědělství nebo Světová banka proto začaly poskytovat rozsáhlé podpory a půjčky na investice do zemědělství, těžebního průmyslu a dopravní infrastruktury (7).

Důsledky zadluženosti pro potřebné země

Nadměrné zadlužení vyvolává a zesiluje ekonomické, sociální a politické problémy dlužnických států. Tyto problémy lze pozorovat především v těchto oblastech:

- tlak na export – Pro splácení vysokých splátek věřitelům jsou třeba devizy, které lze získat jen exportem. Dlužnická země musí tedy podporovat svůj exportní sektor. To se děje na úkor hospodářství, zaměřeného na lokální, domácí potřeby. Mnohé země tak vyváží potraviny, které samy potřebují k domácí spotřebě, a musí je poté opět dovážet.

- odbourávání sociálních výhod – Řada zadlužených zemí vydává více peněz na splácení dluhů než na vzdělání a zdravotnictví. Veřejné služby, jako je zásobení vodou a elektřinou, jsou privatizovány, a jejich dostupnost pro všechny obyvatele se tak výrazně zhoršuje.
- peníze z rozvojové pomoci na splácení dluhů – Peníze určené z humanitární pomoci musí být ve stále větší míře používány na umořování dluhů.
- nezaměstnanost – Vysoké výdaje na splácení dluhů nutí dlužnické země k úsporám ve veřejných rozpočtech. Snižováním počtu pracovníků ve veřejných službách, malá podpora pro drobné podnikání a privatizací státních podniků roste nezaměstnanost.
- únik kapitálu – Investoři odcházejí, protože nemají dostatek důvěry v hospodářskou stabilitu vysoce zadlužených zemí.
- ničení životního prostředí – Zadlužené země stále více čerpají své přírodní zdroje. Důsledkem je ničení životního prostředí například těžbou tropického dřeva nebo jeho poškozování průmyslovou velkoprodukcí exportních plodin na monokulturních plantážích.
- růst chudé vrstvy – Vysoké zadlužení země nejvíce postihuje chudé vrstvy obyvatelstva. Největší sociální zátěž zpravidla nesou ženy, protože mají na starost obživu a každodenní chod rodin.

2.3.9 Význam světového obchodu

Významnou roli v současném globalizovaném světě hraje světový obchod a jeho systém: prodej a převážení surovin, výrobků a v poslední době také služeb a především informací, které se šíří velice rychle a jsou nejvýznamnějším faktorem, podle něhož se

účastníci obchodních transakcí rozhodují. Světový obchod je hlavním motorem ekonomické globalizace. V druhé polovině 20. století prošel světový obchod skutečnou revolucí, poznamenanou růstem objemu a současně liberalizací, tedy odstraňováním obchodních bariér (8).

Obchod se surovinami

V obchodu s nerostnými surovinami panuje mezi rozvinutou a potřebnou částí světa velké napětí. Chudé státy nemohou do světové obchodní výměny nabídnout nic jiného než nerosty, které se těží na jejich území. Ceny přitom určují nejisté a zranitelné finanční trhy. Navíc bohaté státy spotřebují podstatně více nerostů než země potřebné, protože jejich průmysl je na vyšší úrovni. Často dokáží také surovinu lépe zpracovat, protože mají modernější technologie; není proto vůbec výjimkou, že například do státu, který prodal železnou rudu, se ze železa z té samé rudy dováží drahé výrobky.

Role potřebných zemí v obchodním jednání

Obchodní jednání v rámci GATT a WTO byla tradičně vedena hlavními hráči: Spojenými státy, Evropskou unií a v menší míře Japonskem. Proto se jednání soustředila na ty oblasti, které jsou pro vyspělé země prioritní a jen málo brala v úvahu potřeby zemí méně technicky vyspělých. Jistým průlomem bylo jednání v Cancúnu, kde se potřebné země pod vedením Brazílie a Indie (uskupení G20) dokázaly poprvé sjednotit a společně formulovat své stanovisko. Součástí pomoci je i technická pomoc při budování kapacit nejchudších zemí, aby se mohly těchto jednání účastnit rovnocenně.

Fair Trade – spravedlivý obchod

Spravedlivý obchod je alternativou k běžně praktikovanému mezinárodnímu obchodu. Snaží se pomáhat lidem z potřebných zemí vyvážet jejich výrobky do zemí rozvinutých. Při nákupu a vývozu se dbá na to, aby výrobce, vývozce a konečný prodejce byli v rovnocenném postavení a o zisk se dělili spravedlivě. V rámci Fair Trade se můžou prodávat pouze zboží, při jehož výrobě byly dodržovány pracovní standardy dle Mezinárodní organizace práce OSN a produkce nepoškozuje životní prostředí. Spravedlivý obchod napomáhá zvyšování životní úrovně komunit, které se ho účastní a podle jeho tvůrců a zastánců tak umožňuje lidem z bohatších zemí pomáhat vlastní uvědomělou spotřebou k udržitelnému rozvoji v zemích potřebných. V praxi funguje spravedlivý obchod tak, že takto vzniklé výrobky nesou logo „Fair Trade“, na jehož základě se mohou zákazníci rozhodnout pro jeho koupi.

Spravedlivý obchod dnes představuje sice malou, ale stále rostoucí položku celosvětového obchodu: tvoří jen 0,01 % jeho celkového objemu (na trhu s kávou se tento podíl pohybuje kolem 2,7 %). Nejvyšší podíl má Fair Trade v prodeji banánů ve Švýcarsku, a to 50 % (8).

Význam bezpečnosti oboustranné spolupráce

Bezpečnost je zásadní pro snížení chudoby a dosažení Rozvojových cílů tisíciletí a z širšího pohledu i pro udržitelný ekonomický, sociální a politický rozvoj vůbec. S výše zmíněnými globálními bezpečnostními problémy souvisí koncepce lidské bezpečnosti (human security), která se zaměřuje na vytváření odpovědně reagujících států zajišťujících živobytí a bezpečnost svých obyvatel.

V roce 2001 se Výbor pro rozvojovou spolupráci OECD, sdružující nejvyspělejší státy světa, zavázal pomáhat partnerským zemím zvládat a řešit konflikty mírovými prostředky, demokratickými normami a použitím principů dobrého vládnutí a pravomoci zákona. Ukázalo se, že cena zanedbání, neboli ponechání země v hlubokých problémech, může být obrovská - na národní, regionální nebo i mezinárodní úrovni. Podíl humanitární pomoci jako jednoho z indikátorů ceny násilných konfliktů (a přírodních katastrof) se podle statistik OECD například výrazně zvýšil, a to z 3 % oficiální rozvojové pomoci v 80. letech až k 10 % v posledních letech. Pomoc by neměla ustát, když je konflikt u konce; naopak by se měla transformovat na programy obnovy a dlouhodobé rozvojové spolupráce (8).

3 ORGANIZACE A JEJICH POMOC

3.1 POMÁHÁME TOU SPRÁVOU CESTOU

Každoročně jde oficiálně na pomoc potřebným zemím zhruba 60 miliard amerických dolarů a to ve formě zvýhodněných půjček nebo na pomoc při likvidaci následků přírodních katastrof. Efektivnost využití těchto prostředků je přitom tím nejdiskutovanějším tématem vůbec. Na tuto problematiku existuje i druhý pohled. Některými je považována za moderní formu neokolonialismu.

Ale podívejme se na tento problém z čistě lidské stránky. Lidé v lepší ekonomické situaci pomáhali chudším, a to jak v době válečných krizí nebo při přírodních katastrofách, tak v období míru. Tato tradice se dlouhodobě formovala na základě etických hodnot jednotlivých světových náboženství, moderních filozofických směrů.

Obecně lze pomoc potřebným zemím rozdělit na dvě formy. První je tzv. humanitární pomoc (pomoc krizová). Která představuje bezprostřední reakci na humanitární krizi. Druhá forma je tzv. rozvojová spolupráce, která je zaměřena na dlouhodobé sledování sociálních a ekonomických podmínek, ve kterých lidé v potřených oblastech světa žijí, a na hledání způsobu, jak tyto podmínky řešit.

I přesto, jak moc chce naše společnost pomáhat, zamysleme se nad tím zda jsou naše aktivity tím pravým, co krizové oblasti potřebují. Vždyť moderní svět, má tolik odlišné hodnoty a postoje k řešení problémů. Tradice a kultura je poznamenána rychlým rozvojem. Jen těžko se dokážeme vžít do života, který je natolik odlišný od toho našeho. Chceme pomáhat, to určitě ano. Ale pro většinu z nás je dárcovská textová zpráva to jediné co dokážeme podniknout. I tak se chválíme a jsem uspokojeni. Jen málo se zamýšlíme, proč jsou ve světě tak velké rozdíly. Kdo nebo co je způsobilo. Odpověď je

jednoduchá, za vším hledej člověka. Je to naše touha budovat, měnit přírodní prostředí k obrazu svému. Samozřejmě ne každého můžeme do této škatulky zařadit. Mějme na paměti dobrovolníky, misionáře nebo členy neziskových organizací. Ti všichni pomáhají a hledají tu správnou cestu. Denně se setkávají s utrpením, se smutným pohledem a bezradností. Ale pouze oni a jejich touha pomáhat nestačí. Měli bychom se snažit všichni.

3.2 ADRA

Nevládní organizace ADRA je nezisková organizace, zaměřená na poskytování humanitární a sociální pomoci v zahraničí a v České Republice. Tuzemská i zahraniční pomoc má charakter bezprostřední pomoci při mimořádných událostech (živelné pohromy, válečné konflikty apod.) nebo realizace dlouhodobých projektů na podporu vzdělání, zaměstnanosti apod.

Nezisková organizace ADRA se především zaměřuje na pomoc do zemí bývalé Jugoslávie, do zemí východní Evropy (Moldávie, Ukrajina), do Pakistánu, do východní Asie - do zemí postižených vlnou tsunami.

ADRA byla založena v roce 1956 od té doby vzniká mnoho poboček v dalších státech světa. V dnešní době již existuje 120 poboček. V České republice ADRA působí od roku 1992. Česká společnost ADRA v prvopočátku měla pouze pomoc přijímat a přerozdělovat ji. Pracovníci ADRA ČR však chtěli svoji práci rozšířit a tak se ADRA stala brzy organizací rádcovskou.

Základním posláním ADRY je pomoci lidem převzít kontrolu nad svými vlastními životy a pomoci jim lépe využívat ty zdroje, které mají k dispozici. Pomáhá všem potřebným bez rozdílu rasy, vyznání nebo náboženského přesvědčení.

Cíle sdružení

- zvyšování úrovně života a zdraví obyvatel České republiky a zemí, které potřebují pomoc
- poskytovat, koordinovat a dopravovat rychlou pomoc obětem přírodních katastrof, mezinárodních konfliktů, terorizmu a občanských válek a zmírňovat jejich následky
- vypracovávat sociální a humanitární projekty a uskutečňovat je doma i v zahraničí. Svoji činnost zaměřovat na práci s tělesně postiženými, bezdomovci, sociálně ohroženými, uprchlíky a příslušníky jiných etnických skupin, v rámci primární sociální prevence provádět besedy na různých typech škol s použitím vlastní dokumentace. Pořádáním sportovních, kulturních a humanitárních akcí pro děti a mládež ovlivňovat vhodné trávení jejich volného času
- prostřednictvím drobných projektů se snaží podporovat zdravotní péči, vzdělání nebo problematiku nezaměstnanosti v cílových oblastech

Zahraniční projekty

- BangBaby - pomoc dětem v Bagladeshi
- Mobident - pojízdná zubní ambulance
- Mikroúvěry - poskytování bezplatných půjček bosenským podnikatelům
- Letní aktivita - ADRA vysílá v létě desítky dobrovolníků, kteří pomáhají v zahraničí
- Pomoc Asii - Jihovýchodní Asie
- Zdravotní středisko v Peru - vybavení zdravotního střediska
- Adopce v balíčku - pomoc dětem v Kosovu, Bosně a Hercegovině

Na základě zmapovaných potřeb dětí postižených válečným konfliktem v bývalé Jugoslávii ADRA realizuje projekt tzv. materiální adopce, která je finančně dostupnější pro větší část českých a moravských rodin.

Ve velmi tíživé situaci je většina sociálně slabých rodin v oblasti Kosova, Moldávie či Srbska nebo Ukrajiny. Proto se ADRA, vzhledem k velkému pochopení a zájmu laskavých lidí z Čech a Moravy, kteří chtějí pomáhat ke zmírnění nesmírně obtížné situace těchto dětí, rozhodla projekt Adopce v balíčku rozšířit do těchto zemí a již začíná navazovat kontakty. Na jejich základě jsou nyní vytypovávány nejpotřebnější děti v Kosovu a postupně zařazovány do projektu Adopce v balíčku.

V Bosně a Hercegovině jsou stovky dětí, jejichž rodiny jsou v materiální tísní a nemohou je zabezpečit. Dětem chybí nejzákladnější věci - boty, zimní oblečení, spodní prádlo a školní potřeby.

Některé z dětí nemají jednoho z rodičů, nebo žijí u svých příbuzných, protože je rodiče úplně opustili. Situace, v níž se tyto rodiny ocitly, je důsledek války. Rodiče nemají práci, jejich domy byly vypálené a teď žijí jen v provizorních podmínkách. Válka se odrazila v psychice jak dětí, tak i jejich rodičů. Pracovníci sociálních rad ve městech Tešanj, Doboj a Teslić (severní Bosna a Hercegovina) připravili pro českou ADRU údaje o místních dětech ve věku tři do osmnáct let.

Popis projektu:

podstatou projektu je připravit dvakrát ročně (podzim a jaro) balíček nejzákladnějších materiálních potřeb (oblečení, boty, školní a hygienické potřeby, hračky apod.). ADRA je pak mezi českými "adoptivními rodiči" a bosenským dítětem jakýmsi poštovním zprostředkovatelem, který shromažďuje tyto balíčky k určitému termínu v pražské kanceláři, a pak je všechny odveze svým kamionem do Bosny (10).

3.3 UNICEF

Dětský fond OSN – UNICEF je největší světovou organizací, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje. Fond byl založen v roce 1946 na popud zorganizování pomoci pro děti postižené 2. světovou válkou. Dnes směřuje největší část pomoci do těch částí světa, kde je situace dětí nejtěživější, celkem dnes působí ve 161 zemích světa.

Český výbor pro UNICEF vznikl roku 1991 jako národní, nevládní, dobrovolná organizace. Hlavním úkolem organizace je informovat širokou veřejnost o poslání a konkrétní činnosti UNICEF ve prospěch dětí. Dále pak upozorňovat na tíživou situaci dětí v problémových oblastech a získávat finanční prostředky, ať už formou sbírky nebo uspořádáním benefiční akce, pravidelného či jednorázového finančního příspěvku nebo prodejem zboží UNICEF(11).

Jak pomáhat s UNICEF:

- možnost finančních příspěvků
- bankovním převodem
- možnost koupě blahopřání a další zboží UNICEF – nákup podle tištěného katalogu
- pomocí poštovní poukázky
- adopce panenky
- dobrovolná spolupráce (11)

3.4 ČLOVĚK V TÍSNI

Organizace působí od roku 1992, podniká různé humanitární akce a projekty, které realizuje v krizových oblastech světa. Především podporuje dodržování lidských práv a prosazuje demokracii v oblastech s autoritativními režimy. V České republice především usiluje o zvýšení informovanosti o dění v zemích zužovaných válkami, chudou či nedemokratickými vládami a přispívá ke zvyšování tolerantnosti ve společnosti.

Cíle organizace:

- efektivně pomáhat lidem v krizových a postkrizových oblastech světa,
- spolupodílet se na vytvoření tolerantní a otevřené společnosti, ve které jsou kulturní, etnické, rasové a jiné odlišnosti zdrojem obohacení a nikoli konfliktů
- mobilizovat veřejnou podporu pro aktivní, prodemokraticky zaměřenou zahraniční politiku České republiky, pro niž není dodržování lidských práv jen frází
- podpora nezávislých novinářů, obhájců lidských práv

Společnost Člověk v tísni také usiluje o zvýšení informovanosti české veřejnosti o situaci v zemích postižených válkami či totalitním režimem a o globálních problémech současného světa. Proto úzce spolupracuje s českými médii a od roku 1999 pořádá každoročně mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět (12).

3.5 KATOLICKÁ CHARITA

Nezisková humanitární organizace Sdružení Česká katolická charita (SČKCH) je největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v ČR. Krédem je pomoc bližním v nouzi bez ohledu na jejich příslušnost k rase, národnosti či náboženství. Hlavní činností Charity je pomoc potřebným na území České republiky, ale důležitou součástí charitní práce je rovněž humanitární pomoc do zahraničí. Pracovníci Charity se rovněž účastní práce v odborných komisích na ministerstvech zdravotnictví a práce a sociálních věcí. Podílí se rovněž na vzdělávání studentů, pracovníků Charity i ostatních neziskových organizací v oblasti sociální, zdravotní a humanitární pomoci.

Katolická charita soustřeďuje svou pomoc a uskutečňuje své projekty v těchto oblastech:

- Jihovýchodní Asie – rekonstrukce škol, odsolování pozemků, výsadba zeleného pásu kolem pobřeží, projekty zaměřené na ochranu životního prostředí.
- Čečensko, Ingušsko - dodávky potravinové a nepotravinové pomoci, programy určené dětem předškolního věku, rekonstrukce mateřských školek, zajištění lékařské péče, psychologická pomoc obětem války.
- Gruzie – zemětřesení roku 2002, humanitární zásilky v podobě léků, příkrývek a oblečení. Provoz lékařských ošetřoven v odlehlých regionech. Od roku 2005 realizace projektu „Stabilizace situace obyvatel Gruzie a prevence vnější migrace“.
- Ukrajina, Moldávie – projekt prevence nelegální migrace z Moldávie do ČR a pomoc při vytváření azylové infrastruktury. Také organizace zasílá potravinové a hygienické balíčky a léky.
- Balkán (Albánie, Černá Hora, Srbsko) - pomoc po povodních roku 2005: hygienické a potravinové balíčky, pokrývky, oblečení,

obuv, krmivo pro dobytek a materiál na rekonstrukci poničených obydlí. Dále pak poskytování odborné psychologické pomoci a rekonstrukce školních budov.

- Súdán (Dárfúr) – ozbrojený konflikt v západosúdánské provincii Dárfúr. Cílem projektu je zajistit základní životní potřeby pro uprchlíky, kteří získají přístřeší, potravinovou a nepotravinovou pomoc, zdravotně nezávadnou vodu, zdravotní péči, psychosociální pomoc (13).

3.6 VYBRANÝ PROJEKT – ADOPCE NA DÁLKU

V roce 1993 Arcidiecézní charita Praha založila projekt Adopce na dálku. Od té doby prostřednictvím dárců z České republiky umožňuje vybraným dětem z potřebných zemí získat vzdělání. Velkou výhodou projektu je vzdělávání dětí v jejich přirozeném kulturním prostředí, tím se zároveň podporuje i rozvoj celé komunity.

Adopce na dálku pomáhá prostřednictvím dárců, neboli tzv. „adoptivních rodičů“ více než 20.000 dětem a to převážně na území Indii, Ugandě, Litvě, Bělorusku, Thajsku a Kazachstánu (14). Jedná se o děti z nejchudších rodin, často sirotky, které z finančních důvodů dříve nemohly chodit do školy.

Za roční částku „viz příloha 1“, jejíž výše je v každé oblasti jiná, je dítěti zapláceno školné, školní pomůcky, uniforma a základní zdravotní péče. 20 % z celé částky příspěvku podporuje prostřednictvím menších i větších projektů rozvoj komunity, ve které dítě žije (např. kurzy alfabetyzace pro rodiče/opatrovníky dětí, rekonstrukce škol)

„viz příloha 2“. Za velmi efektivní považují zpětnou vazbu, kterou „adoptivní rodiče“ získají prostřednictvím vysvědčení, které jim 1krát do roka dítě pošle. Zároveň obdrží i dopis psaný přímo svým adoptovaným dítětem a jeho aktuální fotografii.

Myslím si, že projekt je dobře promyšlený, protože málo rodin si může dovolit ukrojit ze svého rodinného rozpočtu vyšší částku, a proto je tady další možnost jak se zapojit. Adoptovat dítě může i skupina lidí. Pokud se například vytvoří skupina o šesti lidech, která se rozhodne adoptovat dítě z Ugandy částka, kterou každý jednotlivec zaplatí je pouze 100Kč za měsíc. Díky této částce, bude mít možnost vzdělávat se dítě, které by jinak bylo o tuto možnost ochuzeno.

Právě tato možnost skupinové pomoci mě nadchla. Žáci základních škol mohou společným úsilím zorganizovat akci pro celou školu a adoptovat si spolužáka třeba právě ze zmiňované Ugandy. Na webových stránkách základních škol jsem se s touto akcí již setkala. Napsala jsem tedy e-mail s dotazem, jak k projektu adopce přistupovali. Zda se vydali cestou dobrovolné sbírky financí nebo naopak zorganizovali nějaký vlastní projekt, ze kterého by vytěžili potřebnou výši peněz.

Byla jsem překvapená, jak je adopce na dálku na základních školách oblíbená a rozšířená. Bohužel z odpovědí, které jsem získala, vyplynulo, že potřebné peníze školy získaly z dobrovolné peněžní sbírky. Domnívám se, že tato realizace není příliš vhodná. Ano děti se do projektu zapojují, ale nejsou dostatečně osobně zainteresovány. Většina z nich je uspokojena finanční částkou, kterou velmi často získají od rodičů. Přispějí a tím je pro ně vše skončeno. Už se dále nezajímají o problémy, s kterými se musejí potýkat jejich vrstevníci v krizových oblastech a především proč tomu tak je.

4 PROJEKT ADOPCE NA DÁLKU

4.1 VYUŽITÍ PROJEKTU ADOPCE NA DÁLKU VE ŠKOLNÍM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU

Ještě před několika lety byla škola v izolaci, odříznuta od okolního světa. Ten se o učitele a žáky ani v nejmenším nezajímal. Lidé, kteří o náplni vzdělávání rozhodovali, seděli kdesi daleko odtrženi od školní problematiky (15). V tomto roce si základní školy vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program, který vychází z rámcově vzdělávacího programu, jenž bude od září 2007 povinnou součástí vzdělávání. Usiluje především o to, aby žáci v průběhu devítileté školní docházky získali kvalitní základy moderního všeobecného vzdělání. Odpovídá na otázku, co by měli žáci poznat z hlavních oblastí lidské kultury a jakými dovednostmi by měli být vybaveni, aby mohli dále pokračovat ve svém osobním růstu, dorozumívání se s lidmi a uplatnit získané vědomosti a zkušenosti v životě.

Pro úspěch programu je velmi důležitá osobnost postupně vyzrávajícího mladého člověka, který je schopen svobodně a autonomně se rozhodovat, projevovat se jako demokratický občan a jednat v souladu s obecně uznávanými životními a mravními hodnotami.

Vzdělávací program inovuje obsah vzdělávání zejména v oblasti etické výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu a k ochraně životního prostředí. Učitelé mají díky tomuto programu možnost působit na postoje a hodnoty žáka. Mohou pozitivně ovlivňovat jeho názory a pomát mu zaujmout správné postoje a tím si vytvářet vlastní hodnoty.

Svým pojetím a způsobem zpracování počítá školní vzdělávací program i s tím, že školy si budou vytvářet jeho podobu zcela podle svých vlastních záměrů a podmínek a budou brát v úvahu potřeby a zájmy žáků, ale i názory a přání rodičů.

Cíle tohoto vlastního programu lze obecně rozdělit do dvou skupin:

1. cíle poznávací a s nimi spjaté dovednosti a kompetence žáků,
2. cíle hodnotové, orientované k formování osobnostních rysů a etických vlastností žáků.

Tyto cíle programu se promítají do všech předmětů učebního plánu základní školy, které poskytují svým obsahem široké spektrum příležitostí k jejich naplňování. Jejich realizace je zde různá a v jejich pořadí významnosti, nabývají zároveň konkrétnější podobu. Tato konkretizace je v osnovách vyjádřena ve specifických vzdělávacích cílech jednotlivých předmětů. Měla by být dále dotvářena v reálném pedagogickém procesu podle daných podmínek práce učitele a ve vztahu k různým skupinám žáků i k jednotlivcům.

Aktivní pojetí vyučování, na něž vzdělávací program klade důraz, poskytuje učitelům i žákům značnou míru samostatnosti a svobody rozhodování o organizaci výuky (16). Předpokládá soustavné navozování učebních situací, které otevírají široké spektrum příležitostí pro naplňování jak poznávacích, tak hodnotových cílů vyučování. Například práce na rozsáhlejší úkol nebo projektu. Projektová výuka se velmi liší od tradičního vyučování. Žáci s pomocí vyučujícího mají možnost řešit určitý úkol komplexního charakteru (projekt). Tento projekt musí být pro žáky zajímavý a významný, aby se s jeho řešením identifikovali, aby jej se zájmem řešili a přijali jej za svůj (17).

Orientace na osobnost žáka, na jeho předpoklady a možnosti je spojena s individualizací a diferenciací vzdělávacích postupů tak, aby vyučování podněcovalo všechny žáky, aby bylo přiměřené jejich možnostem a aby směřovalo k reálně dosažitelným výsledkům, znamenajícím zřetelný přínos pro jejich rozvoj (18).

V minulém školním roce jsem měla možnost pracovat s žáky základních škol. A byla jsem velmi překvapená, jak moc se změnil přístup žáků k vyučování, k jejich učitelům, ale i přístup učitelů k žákům samotným. Myslím si ale, že tato nikdy nekončící polemika mezi žákem a učitelem je odrazem společnosti, jejíž vývoj jde velmi rychle kupředu. Naše děti jsou živým důkazem toho, jaký je život kolem nás. I ony se snaží, získat alespoň kousek autority a chtějí se cítit stejně důležité jako my.

Proto se domnívám, že zavedením vlastního školního vzdělávacího programu do výuky základních škol nastane ve školách velký zlom, nejen pro učitele, ale i pro žáky a rodiče. Učit děti souvislostem a propojovat jednotlivá témata z předmětu do předmětu nebude pro učitele snadné. Je ale velmi pravděpodobné, že žákům bude tento systém mnohem více vyhovovat. I když organizace bude jistě v počátku velmi náročná pro obě strany.

O využití projektu Adoptce na dálku v tomto programu není podle mého mínění pochyb. I když ne pro každého je toto téma to pravé. Před jeho uskutečněním je velmi důležité přesvědčení, že tato forma pomoci má budoucnost a je přínosná pro obě strany. Tedy i pro žáky, kteří si spolužáka adoptují.

Žáci mají tímto projektem příležitost:

- pracovat samostatně, uspokojovat svou zvědavost a touhu po poznání, uplatňovat svou tvořivost, originalitu a fantazii,
- využívat a uplatňovat poznatky a zkušenosti získané ze života mimo školu (z domova a blízkého prostředí, z četby, z medií, z různých individuálních zájmových činností),
- cestou samostatného uvažování a vyvozování dospívat k novým poznatkům, hledat různé možnosti a způsoby řešení problémů,
- použít své vědomosti a dovednosti v praktických situacích (z oblasti jazykové, matematické, společenskovední, esteticko výchovné, pracovně technické, tělovýchovné) a při práci s učebními a jinými pomůckami,
- použít své dovednosti důležité pro práci ve škole, pro další vzdělávání i pro orientaci v informačních zdrojích, např. samostatné záznamy z výkladu učitele, vypracování osnovy jednoduchého sdělení, zjišťování údajů v mimoškolním prostředí (v knihovně, z internetu), zpracování tabulky, schématu, zhotovení, příprava projektu dlouhodobého úkolu, práce na krátkodobých úkolech s individuálním cílem,
- ukázat, v čem vynikají nebo jsou schopni dosahovat uspokojivých výsledků, prožívat radost z učení a tím získávat pozitivní vztah ke škole,
- uplatňovat se ve společné práci a vytvářet si návyk spolupráce a vzájemné pomoci.

Nadále projekt klade důraz na hodnotovou orientaci žáka a díky aktivnímu zapojení může žák zaujmout i vlastní postoj k tomuto celosvětovému problému. To považuji za velmi důležité. Žák se může

sám rozhodnout, zda-li projekt podpoří či nikoli. Svou aktivitou či pasivitou dává jasně najevo jaký postoj k této problematice zastává. Mnoho žáků může být k této otázce v počátku pasivní, ale díky zapojení projektu do vlastního školního vzdělávacího programu mohou žáci svůj názor změnit. Při samotné Adopci na dálku, mají žáci mnoho příležitostí k tomu, aby:

- poznávali, že ve svém vzdělávání se setkávají nejen s poznatky z různých oblastí a oborů, ale i s hodnotami, které lidé považují za důležité pro svůj vlastní život i pro život celé společnosti,
- získávali představu o nejdůležitějších oblastech těchto hodnot (např. hodnoty poznávací, estetické, mravní, občanské, hodnoty osobního a rodinného života, hodnoty vztahující se k světu práce, k přírodě a zdraví),
- mohli komunikovat s učitelem, ptát se ho, diskutovat o svých názorech, vyjadřovat se k tomu, co sami považují za hodnotné a cenné, čeho by chtěli dosáhnout, co by chtěli poznat a umět, jací by chtěli být a tím si postupně vytvářet vlastní hodnoty,
- rozlišovali skutečné a zdánlivé hodnoty například: školní docházka je v České republice povinná, ve většině méně rozvinutých zemích si žáci musí studium financovat sami, ten samý příklad platí i pro školní pomůcky, vybavenost tříd a učeben atd., pozitivní a negativní způsoby jednání a aby získávali schopnost orientovat se v různých situacích, posuzovat je podle osvojených hodnot (např. v oblasti mravní kritérium dobra a zla), schopnost rozhodovat se a volit mezi alternativami.

Více informací o tom jak probíhal projekt Adopce na dálku na Základní škole Barvířská jsem blíže popsala v následující kapitole.

4.2 SEZNÁMENÍ S PROJEKTEM PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLU BARVÍŘSKÁ

Dnes jsem šla po Liberci a během krátké chvíle mě oslovila nejedna skupinka lidí, zastupující dobročinné organizace, s touhou vymámit s každého alespoň deset korun českých, samozřejmě na pomoc těm, kteří naši pomoc potřebují nejvíce. Jsem člověk citlivý a vnímavý a všechny tyto problémy mi nejsou cizí, ba naopak. Je ale velmi těžké se v tom množství nabídky jak pomoci, orientovat a co je nejdůležitější rozhodnout se. Média této situaci občas nepřidají, především pokud zveřejní reportáž o falešných dobročinných akcích a podobně.

A tak jsem díky této diplomové práci měla možnost zamyslet se nad celou situací a najít projekt, který by splňoval moje požadavky a to vědět přesně k čemu budou moje finance použity a ještě k tomu zapojit žáky základních škol. Poté co jsem se blíže seznámila s projektem Adopce na dálku bylo rozhodnuto.

Dalším úkolem se stalo, vymyslet projekt pro žáky základních škol. Projekt, který by žáky nadchnul a vyburcoval k tomu se aktivně zapojit a ne pouze přispět financemi, což je pro některé z nich snadné a jiné nikoli. Mají tedy na výběr ze tří možností, buď se zapojit aktivně, nebo pasivně, či nezapojit se vůbec. Možnost volby hraje v dnešním světě jednu z prioritních rolí, každý z nás má šanci volit. Je velmi důležité učit děti se samostatně a pokud možno správně rozhodovat. Podobné projekty probíhají na radě školách, pokud jsem se blíže informovala o průběhu, ve většině případů jsem se dozvěděla, že se jednalo pouze o finanční sbírku. Žáci se na projektu podíleli pouze samotným příspěvkem. To mě nijak neuspokojilo, je ale pravda, že někteří museli sbírku organizovat a tím se na adopci spolužáka podíleli mnohem větší měrou. Přesto se domnívám, že pokud jsou žáci do

problematiky více zapojení a především oni sami projeví zájem aktivně spolupracovat, výsledek se určitě nemine účinkem.

4.2.1 Průběh projektu na ZŠ Barvířská

HLEDÁNÍ ŠKOLY

Základní školu Barvířská jsem si vybrala z proto, že jiná škola respektive učitelé na těchto školách mi nevyšli vstříc. Těžko říci z jakého důvodu se jim nechtělo investovat čas a energie. Projekt sám o sobě je nadchnul, ale realizace se jim ve většině případů zdála náročná. Mohu se jen domnívat, ale někteří z nich působili učitelskou profesí unaveni. Je nutno podotknout, že pokud na dané škole nejste zaměstnancem je opravdu důležité mít k ruce kolegu, který vám s organizací pomůže. Výše zmiňovaná škola mi vyšla maximálně vstříc, poskytla mi čas i prostor, který jsem ke své práci potřebovala.

DOTAZNÍK

Vybrat třídu, která by tento úkol zvládla bylo to nejsnadnější. Vytvořila jsem neformální dotazník, který jsem po konzultaci s vyučujícím zeměpisu rozdala a s ním i krátce třídu informovala o dané problematice „příloha 3“. Tím jsem získala potřebné informace, názory a myšlenky dotázaných žáků. Dotazník jsem použila ve třídách druhého stupně, tedy v 6., 7., 8. a 9. třídě. Výsledek potvrdil mé očekávání, předpokládala jsem největší zájem v šestých a sedmých třídách a to se potvrdilo. S přibývajícím věkem, žáci měli menší a menší zájem. Nutno podotknout, že v každé třídě se našel minimálně jeden dotazník, který mě potěšil a dával naději, že projekt dovedu do zdárného konce a umožním žákům pozitivně ovlivnit alespoň jeden lidský život. Je pravda, že s neúspěchem projektu jsem nepočítala, připouštět si problém hned

na začátku není pro samotné dosahování cíle nejvhodnější. Po konzultaci s vyučujícím a přečtení všech dotazníků jsem na ZŠ Barvířská vybrala třídu 7.B., „příloha 3“.

Příprava na hodinu – PREZENTACE

Škola: ZŠ Barvířská

Třída: 7.B

Vyučovací hodina: 2. vyučovací hodina, zeměpis

Počet studentů: 20

Cíl hodiny: Akce pro získání peněz na adopci spolužáka

Způsob vyučování: frontální vyučování, práce ve dvojicích

Motivace: Adopce spolužáka

Úvodní část hodiny: cca 10min

- seznámení s průběhem hodiny
- příprava prezentace

Hlavní část hodiny: cca 20min

- prezentace v programu Power Point

OSNOVA:

1. Seznámení s projektem Adopce na dálku

- kdo organizuje projekt
- jak funguje projekt
- zapojit žáky pomocí otázek, zda už o tomto způsobu pomoci slyšeli

2. Kde všude můžeme pomáhat

- s nástěnnou mapou světa společně s žáky vymezit oblasti, které naši pomoc potřebují nejvíce

3. Trápení a problémy

- společně s žáky vypsát na tabuli největší problémy, které tyto oblasti postihují

4. Práce ve dvojicích

- ve dvojicích vymyslet akci, jejíž výtěžek by přispěl na adopci spolužáka

5. Co nás čeká na konci?

- motivační prvek pro žáky, fotka dítěte, které by se mohlo stát jejich spolužákem

Závěrečná část hodiny: cca 15min

- vyhodnocení nejlepších nápadů a zadat úkol na další hodinu

Reflexe:

Z dotazníků, které jsem použila ve většině třídách, vyšlo najevo pouze to, že žákům není tato problematika lhostejná. Nezjistila jsem ale, zda jsou ochotni se více angažovat osobně, jsou-li ochotni sami uskutečnit nějakou akci. V další hodině zeměpisu jsem využila učebnu informatiky a promítla prezentaci „příloha 4“, která je informovala o zemích, které naši pomoc potřebují, dále o organizacích, které působí v České republice a především o možnostech, jak mohou pomáhat oni sami. Po shlédnutí celé prezentace a představení projektu Adopce na dálku začala nekončící diskuse na téma, jak adoptovat spolužáka. Závěrem hodiny jsme na tabuli měli tři návrhy, které jsme vyhodnotili jako nejlepší a nejlépe zrealizovatelné. Do příští hodiny žáci dostali úkol, hlouběji se nad nápady zamyslet. Tuto hodinu považuji opravdu za stěžejní, pokud by se mi nepodařilo třídu zaujmout, těžko bychom projekt dovedli do úspěšného konce. Za velmi důležité považuji to, že do třídy jsem vstoupila plná energie a bez jakýchkoliv pochybností o zdárné realizaci svého projektu. Myslím si, že pokud vyučující vystupuje

v hodinách energicky, přesvědčivě a bez známek únavy, jsou i žáci více pozorní. Samozřejmě hraje podstatou roli i vykládané téma. Každý z nás, je ale raději v blízkosti člověka, který je pozitivní a nedává najevo hned v prvopočátku svou pochybnost o úspěchu projektu.

Příprava na hodinu - DISKUSNÍ HODINA

Škola: ZŠ Barvířská

Třída: 7.B

Vyučovací hodina: 3. vyučovací hodina, zeměpis

Počet studentů: 27

Cíl hodiny: Zpracování akcí pro získání peněz na adopci spolužáka

Způsob vyučování: práce ve skupinách

Motivace: Adopce spolužáka

Úvodní část hodiny: cca 10min

- seznámení s cílem hodiny
- rozdělení do skupin

Hlavní část hodiny: cca 20min

- práce ve skupinách na jednotlivých akcích
- vypracovat přesný průběh - co je potřeba zařídit, koho a jakým způsobem oslovit pro spolupráci
- zvolit mluvčího pro každou skupinu

Závěrečná část hodiny: cca 15min

- mluvčí každé skupiny představí akci celé třídě
- ostatní sledují výklad a přemýšlí o možných organizačních problémech, které mohou společně mezi sebou konzultovat
- zadat přesné úkoly: souhlas pana ředitele, informovat ostatní třídy

Reflexe:

Hodina proběhla podle plánu, na začátku jsme si zopakovali a na tabuli napsali názvy akcí, které budou organizovány k získání financí pro adopci. Žáky jsem informovala o cíli hodiny, vypracovat plán jak bude každá akce probíhat a sepsat vše, co je potřeba před její realizací zařídit. Žáci se samovolně rozdělili do tří skupin, podle toho, na které akci se chtěli podílet. Dívky se vyčlenily do jedné skupiny, která bude organizovat výstavu obrázků. Chlapci se rozdělili do dvou zbývajících skupin.

V hlavní části hodiny žáci diskutovali a zaznamenávali všechny nápady, jak svůj projekt co nejlépe realizovat a připravovali se na prezentaci projektu v závěru hodiny. Tato část hodiny probíhala poměrně v bouřlivé diskusi, ale to k tak závažnému tématu patří.

V závěru hodiny došlo k představení projektu mluvčím jednotlivých skupin. Zvolit si vedoucího skupiny bylo dalším důležitým úkolem v této hodině. Prezentace proběhla již v klidu, každá skupina byla soustředěná na svůj vlastní úkol. Proto tedy došlo pouze k diskusi v rámci pracovních skupin. V úplném závěru hodiny jsem pouze kladla důraz na to, aby si každá skupina získala do našeho dalšího setkání povolení pana ředitele a požádali o spolupráci své vyučující a ostatní třídy.

SETKÁNÍ S UČITELI

Podařilo se mi získat zájem dětí a vzbudit v nich pocit, že ony samy mohou něco dokázat. To vše by ale mělo krátké trvání, pokud by necítily podporu ze stran jejich učitelů. Považovala jsem tedy za velmi důležité setkat se s učitelským sborem a požádat o trpělivost a pomocnou ruku. Vytvořila jsem proto informační letáček „příloha 5“ pro vyučující a blíže je seznámila s tím, jak se projekt Adopce na dálku vyvíjí, co bude následovat.

Příprava na hodinu - TVOŘENÍ NÁSTĚNKY

Škola: ZŠ Barvířská

Třída: 7.B

Vyučovací hodina: 1. vyučovací hodina, informatika

Počet studentů: 23

Cíl hodiny: vytvořit nástěnku pro Adopci na dálku

Způsob vyučování: práce ve skupinách

Úvodní část hodiny: cca 10min

- seznámení s průběhem hodiny a úkoly

Hlavní část hodiny: cca 30min

- rozdělit se do skupin podle organizování akcí
- z každé skupiny vybrat dvojici, která bude vyhledávat všeobecné informace o projektu adopce na dálku
- každá skupina vytvoří letáky s informacemi o dané akci

Závěrečná část hodiny: cca 5min

- konzultace a příprava do tisku

Reflexe:

Celkově tuto hodinu hodnotím pozitivně, ale průběh hlavní části byl poměrně náročný na udržení kázně.

Žáci se rozdělili do skupin a jejich úkolem bylo vytvořit informativní letáky, z nichž se každý mohl dozvědět důležité body jednotlivých akcí.

S každé skupiny jsem vybrala jednu dvojici a ta měla za úkol, najít a zpracovat všeobecné informace o projektu Adopce na dálku. V závěru hlavní části hodiny jsme společně vybrali 7 adeptů, ze kterých se jeden stane jejich spolužákem. Tím, že jsme zkonkretizovali výběr, jsem žáky ještě více motivovala k realizaci jejich projektů. Nyní mohli

začít diskutovat, kdo je nejvhodnější. Byl jasně stanoven cíl, na který se každý mohl podívat na informativní nástěnce „obrázek 4“.

Obr. 4 Informační nástěnka

(foto autorka, 11/2006)

Projekt Adopce na dálku zasáhl v krátké době celou školu, nejen druhý stupeň, ale žáky prvního stupně. Na třídu 7.B se obracelo mnoho jejich spolužáků, s různými otázkami. Většina přestávek trvá pouze 10 minut, v této krátké době se žáci musí připravit na další hodinu a v mnoha případech i přesunout do jiné učebny či tělocvičny.

Vytvořili jsme informační nástěnku, kde se všichni budou moci dozvědět vše o tom, co je zajímavé. V hodině informatiky jedna skupina vyhledávala na internetu potřebné informace a různé obrázky o Adopci na dálku, které budou na nástěnce použity.

V rámci skupin, které organizovaly jednotlivé akce, žáci vytvořili informační postery, z kterých se každý mohl dozvědět nejdůležitější informace „obrázek 5“.

Obr. 5 Informační nástěnka

(foto autorka, 11/2006)

Burza hraček

Organizátor: třída 7.B

Cíl akce: za vybrané finance adoptovat „spolužáka“

Dílčí úkoly žáků: celková organizace akce

- povolení ředitele školy
- vyčlenění místnosti na uskladnění
- určení termínu sběru a prodeje
- informační leták, představení akce spolužákům
- příprava místnosti na sběr a prodej
- ocenění hraček
- zajistit upotřebení nevyužitých hraček

Činnosti žáků: - komunikace s panem ředitelem + školníkem

- tvorba letáku na nástěnku
- informovat spolužáky
- zajistit dozor při výběru a prodeji hraček
- informovat návštěvníky prodejní místnosti
- zajistit vyžití zbývajících hraček

Burzu hraček žáci sami vymysleli. Dobře si uvědomili, že každý jejich spolužák i oni samotní mají doma na policice hračku,

se kterou si už nehrají. A naopak jeho spolužák může po takové hračce toužit. Nápad to byl úžasný a organizace této akce byla rychlá a bezproblémová.

V první řadě, bylo důležité získat povolení pana ředitele. Sami žáci museli za panem ředitelem zajít a požádat o povolení a jeho podporu. Tento krok považují za velmi důležitý, konzultací s panem ředitelem si tak alespoň uvědomili, že celá organizace stojí na nich samotných a tím získali potřebnou motivaci.

Dalším dílčím úkolem, bylo najít prostor pro sběr hraček a jeho následný prodej. Pan školník vyčlenil tedy jednu třídu.

Poté, co žáci získali prostor, zbývalo připravit prezentaci akce a vytvořit informační leták, který byl umístěn na nástěnce určené pouze pro Adopci na dálku. Mluvčí této skupiny spolu s jedním spolužákem pak obešli třídu po třídě na celé škole a v rámci hodiny občanská výchova informovali o akci, především kladli důraz na cíl akce a to adopce spolužáka a zajistit mu tak, rok školní docházky. Dále také zdůraznili termíny pro sběr a následující prodej hraček.

Ve vyčleněné místnosti jsme museli seskupit stoly dohromady „obrázek 6“. Vytvořili jsme tak plochu, která se ještě rozdělila do jednotlivých zón. Rozdělení sloužilo k lepšímu přehledu. Například v jedné části prodejního pultu se shromažďovaly knížky a v další malé plyšové hračky.

Obr. 6 Prodejní plocha

(foto autorka, 11/2006)

Jeden týden od pondělí do pátku měli všichni žáci ZŠ Barvířská možnost o velké přestávce přispět do sbírky a v dalším týdnu mohli zakoupit hračku jinou a tím podpořit akci Adopce.

V době prodejního týdne se konaly třídní schůzky, na které byli pozváni i žáci „obrázek 7, 8“. Třídní učitelé na nich v začátku seznámili rodiče s Projektem adopce na dálku a informovali je, že i oni mohou přispět do společné kasičky. Většina rodičů nezůstala k výzvě lhostejná. Nutno podotknout, že den třídních schůzek byl s hlediska získaných financí pro Burzu hraček nejúspěšnější.

Posledním úkolem bylo zajistit místo pro hračky, které po prodeji zůstaly. Využití se našlo velmi rychle. Část hraček dělá radost dětem v družině a druhá část našla své místo ve třídách na prvním stupni.

Obr. 8 Burza hraček

(foto autorka, 11/2006)

Obr. 9 Burza hraček

(foto autorka, 11/2006)

Výstava obrázků

Organizátor: třída 7.B

Cíl akce: za vybrané finance adoptovat „spolužáka“

Dílčí úkoly žáků: celková organizace výstavy

- získat povolení pana ředitele
- požádat o spolupráci vyučující na výtvarnou výchovu
- propagace výstavy a vytvořit informační leták
- zajistit dostatek výtvorů pro samotnou výstavu
- příprava výstavy v den třídních schůzek
- závěrečný úklid po výstavě

Činnosti žák : - komunikace s panem ředitelem + vyučující Vv

- výběr obrázků
- instalace výstavy
- informovat návštěvníky výstavy
- bourání výstavy

Výstava obrázků byla pořádána dívčí částí třídy 7.B. Hlavním úkolem bylo získat svolení pana ředitele, dále pak oslovit vyučující na

výtvarnou výchovu a požádat je o spolupráci, aby se výstava mohla uskutečnit v den třídních schůzek. Žáci si velmi dobře uvědomovali, že pokud se na výstavě objeví pouze obrázky jedné třídy, tak vytěžený obnos nebude příliš velký. Zapojením rodičů do akce mělo přinést větší finanční obnos. Proto bylo důležité zapojit do tvorby obrázků co nejvíce tříd, aby možnost vybrat si byla co největší. Výběr jednotlivého tématu a způsob zpracování žáci ponechali na vyučujících. Při závěrečné výstavě se představily i třídy z prvního stupně. Podařilo se vystavit a prodat výtvary žáků, kteří navštěvují keramický kroužek na ZŠ Barvířská.

Den před třídními schůzkami se ze všech obrázků a výtvorů vybraly jen ty opravdu povedené a v den třídních schůzek se prostor hlavního vestibulu ve škole proměnil ve výstavní síň. Je nutno zdůraznit, že žáci 7.B, ale i jiní se stali perfektními průvodci, takže každý kdo akci navštívil, byl ihned informován k čemu bude finanční obnos použit. Výstava obrázků, byla velmi úspěšná a povedená. Po skončení byl zbytek obrázků roztríděn a navrácen třídním učitelům.

Obr.9 Výstava obrázků 5.A

(foto autorka, 11/2006)

Obr. 10 Výstava obrázků 7.B

(foto autorka, 11/2006)

Obr.11 Keramický kroužek

(foto autorka/11/2006)

Florbalový turnaj

Organizátor: třída 7.B

Cíl akce: za vybrané finance adoptovat „spolužáka“

Dílčí úkoly žáků: částečná organizace výstavy

- získat povolení pana ředitele
- stanovit termín sehrání zápasů
- určit podmínky přihlášení do soutěže
- vytvořit informační leták na nástěnku
- propagace turnaje na škole
- pomáhat s hlavní organizací učitelům tělesné výchovy

Činnosti žáků: - komunikace s panem ředitelem + vyučující Tv

- tvorba letáku

- pomoc při konání turnaje

Florbalový turnaj byla akce, s kterou mě osobně žáci velmi překvapili. Především pak tím, jak promyšlenou měli jeho organizaci. Po získání souhlasu pana ředitele bylo hlavním úkolem zajistit dokonalou

propagaci. Neboť způsob získání peněz z této akce, byl předem daný. Startovné za jednotlivé týmy bylo 100Kč. Získat tedy co největší počet startujících týmu se stalo nejdůležitějším úkolem. Na společné nástěnce pro adopci na dálku se tak objevil i třetí informační letáček. Velkou měrou se přičinili žáci i na mimoškolních trénincích, kde se setkávají se svými staršími spolužáky. Celkově se do turnaje přihlásilo patnáct týmů po pěti členech.

Organizace je sama o sobě velmi náročná, a tak museli přidat pomocnou ruku i vyučující těsné výchovy. Jednotlivé zápasy se uskutečnily buď v rámci hodin tělesné výchovy, nebo v odpoledních hodinách „obrázek 11,12,13“.

Obr.11 Florbalový turnaj, třída 5.A

(foto autorka, 11/2006)

Obr.12 Florbalový turnaj, třída 7.B

(foto autorka, 11/2006)

Obr.13 Výsledky florbalového turnaje

(foto autorka, 11/2006)

Prodej domácích koláčů

Organizátor: třída 8.A

Cíl akce: za vybrané finance adoptovat „spolužáka“

Dílčí úkoly žáků: celková organizace výstavy

- získat povolení pana ředitele
- zajistit pečivo na prodej
- vytvořit informační leták
- najít prodejní místo

Činnosti žáků: - komunikace s panem ředitelem

- tvorba letáku

- upéct koláče a jiné sladkosti

Tím, že pan ředitel povolil prodej domácích koláčů a jiných „dobrůtek“, získal tak pan školník a jeho přestávkové občerstvení velkou konkurenci. Během velké přestávky došlo tedy k prodeji. Tato rychlá a lehce organizačně zvládnutelná akce měla velký úspěch. Myslím si, že získání části peněz touto akcí se může i v budoucnu znovu opakovat.

HLASOVÁNÍ PRO NOVÉHO SPOLUŽÁKA

Potřebné finance k adoptování spolužáka se podařilo získat prostřednictvím výše zmiňovaných akcí. Mohlo tedy dojít k poslednímu kroku. Vyvstala otázka jakou formou nového spolužáka vybrat. Po konzultaci s vyučujícím jsem pro žáky 7. B. a nejen pro ně připravila „Hlasovací nástěnku“. Díky této nástěnce „obrázek 14, 15“ se mohli hlasování zúčastnit všichni, kteří měli o adopci zájem. Hlasování proběhlo bez problémů a po sečtení hlasů jsme měli vítěze.

Obr.14 Hlasování

(foto autorka, 12/2006)

Obr.15 Hlasovací nástěnka

(foto autorka, 12/2006)

Ihned po sečtení hlasů, jsem chtěla vybraného chlapce adoptovat prostřednictvím webových stránek Katolické charity. Bohužel jsem ho ale nenašla v databázi nabízených dětí a ani žádného jiného, pro kterého děti hlasovaly. Informovala jsem se tedy telefonicky, zda-li je tento chlapec již adoptován. To se k mému velkému zklamání potvrdilo. Během telefonátu jsem se dozvěděla, že tato databáze dětí je obnovována minimálně jednou za týden. Doufala jsem tedy, že se v co nejkratší době objeví na těchto stránkách podobný chlapec. Nutno podotknout, že období končícího roku, není pro takto zorganizovanou

adopci nejvhodnější. Pravidelně jsem navštěvovala tyto webové stránky a zájem byl opravdu veliký. Doba Vánoc je pro mnohé symbolem dobrých skutků a naše srdce jsou možná více otevřená dobročinnosti. Snažila jsem se žáky co nejvíce zapojit, přála jsem si, aby oni sami mohli rozhodnout o své spolužákově. V tomto ročním období se ale může stát, že jeden den je dítě na webových stránkách k dispozici a další den je již adoptované. Což je samozřejmě vynikající, ale vzhledem k hlasování žáků, které musí trvat minimálně 2 dny, je to nevyhovující. Proto bych v budoucnu, volila jinou roční dobu. Například období konce školního roku, kdy je dost prostoru pro uskutečnění dobročinných akcí a zájem o adopci je podle mého názoru menší.

Žákům 7.B. jsem tuto situaci vysvětlila a společně jsme se domluvili, že adopci provedu po dohodě s vyučujícím a za přítomnosti pana zástupce ředitele.

Další pokus o adopci byl úspěšný „obrázek 16“.

Obr. 16 Adoptovaný spolužák

zdroj: [http:// www.charita-adopce.cz/](http://www.charita-adopce.cz/)

Informace o adoptovaném spolužákovi

Stát: Indie

Sourozenci: 1 sestra

Jméno: Shetty Nahraj

Věk: 10

Roční příspěvek: 4900 Kč

Pohlaví: chlapec

Zájmy: Shetty rád sportuje a hraje kriket. Jeho snem je stát se lékařem.

5 DISKUSE A ZHODNOCENÍ PRÁCE

Žáci 7.B Základní školy Barvířská úspěšně adoptovali svého spolužáka. Stal se jím 10letý chlapeček z Indie „obrázek 18“, který se právě se svými rodiči přestěhoval z rodné vesnice do města. Odešli za lepšími životními podmínkami a především za prací. Jeho rodiče jsou negramotní a spolu s ním vychovávají i jeho mladší sestru.

Výtěžek ze všech akcí, které žáci organizovali pro celou školu, mírně přesáhl požadovanou adopční částku. Zbytek financí se rozhodli ponechat a dále ho rozšiřovat, aby tak mohli v příštím školním roce opět sponzorovat svého spolužáka. Další akce je plánována již na leden 2007, kdy bude pořádán sběr papíru. Tento krok je velkým úspěchem projektu, podařilo se docílit identifikace žáků s tímto projektem. Samotná realizace adopce je úžasná a pokud se podaří v tomto projektu nadále pokračovat, domnívám se, že jeho dílčí cíle budou dovedeny do zdárného konce.

V prvé řadě se jednalo o aktivní zapojení žáků do projektu Adopce na dálku. Z předchozího textu vyplývá, že tento cíl se podařil. Ale nejen to, žáci si také uvědomili svou zodpovědnost, která vznikla adoptováním spolužáka a dali ji najevo uspořádáním další akce v lednu roku 2007. Rozhodli se svého spolužáka nadále podporovat, uvědomili si, že není v jeho silách si financovat školní docházku, která je pro něj i jeho rodinu, tak důležitá. V loňském roce byl sběr papíru velmi úspěšný, tak pan ředitel svolil a výtěžek je určen právě na adopci.

Pokud budu nyní zpětně hodnotit, musím konstatovat, že úspěch projektu ve velké míře ovlivnilo moje nadšení, odhodlání a přesvědčení, které bylo pro děti takovým „hnacím motorkem“. Dále byla a je důležitá i spolupráce s vyučujícími na vybrané škole a jejich přístup k dané problematice.

V novém školním roce, tedy od září roku 2007 jsou školy povinny zařadit do osnov svůj vlastní školní vzdělávací program . Domnívám se, že dané téma pomoc potřebným zemím a možnosti jak pomáhat, je velmi dobrým námětem pro vytvoření určité vzdělávací osnovy ve školách a tím vytvořit určité klima školy. Klást důraz na postoje a hodnoty nejen žáků, ale i jejich učitelů. Charita sama o sobě je v dnešní době velmi medializována: “Je přeci nutné pomáhat!” Prioritou se tedy pro školu nesmí stát tzv. společenská povinnost pomáhat, ale uvědomění si, že pokud naučíme žáky základních škol samostatně se rozhodovat a volit mezi alternativami, rozlišovat skutečné a zdánlivé hodnoty a pomáhat si v první řadě mezi sebou, jejich budoucí komunikace se společnostmi ukáže nový směr, kterým se má dnešní svět ubírat.

Na začátku bylo mnoho nápadů a plánů, ale jen ty, do kterých byla vložena energie a nadšení mohly být úspěšné.

Počítala jsem i s dvěma dalšími variantami:

1. vybraná částka přesáhne požadovanou částku
 - v tomto případě byl plán s penězi jasný, proč adoptovat pouze jednoho spolužáka, když můžeme adoptovat i druhého,
 - nebo si peníze uložit a sponzorovat tak i další roky studia
 - popřípadě pomoci i jiným projektům.
2. pokud by nastala situace, že finanční obnos nebude stačit, tak se budou organizovat další a další podobné akce, dokud se nevybere potřebný částka.

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat pomocí webových stránek a literatury současnou situaci pomoci České republiky a sestavit přehled stávajících humanitárních organizací. Po nastudování této problematiky jsem vybrala čtyři organizace, které se pomocí pro potřebné země zabývají. A jejich jméno je zárukou skutečné pomoci. Následně jsem vybrala projekt Adopce na dálku, který jsem použila k aktivnímu zapojení žáků do dané problematiky. Nedílnou součástí práce se stala i kapitola „Úvod do problematiky“, která nás informuje o vývoji tohoto celosvětového problému. Ucelený pohled této práce nás všechny vybízí k zamyšlení, popřípadě k zapojení se do podobných charitativních akcí.

7 LITERATURA

1. Kolektiv autorů: Školní atlas dnešního světa. 1.vydání. TERRA. Praha 2000, 171 s., ISBN 80-902282-2-4.
2. HLEBEČEK, T., KONEČNÝ M. et al. Rozvojovka.cz - Globální problémy [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 20. 12. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=13>>.
3. Čermák, Z., Exnerová, V. et al Rozvodovka.cz - Demografický vývoj ve světě [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 12. 4. 2006]. <http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=14>
4. EXNEROVÁ, V., VOLFOVÁ, A. et al. Rozvojovka.cz - Chudoba [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 8.3. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=15>>.
5. VOLFOVÁ, A, EXNEROVÁ V. . et al. Rozvojovka.cz - Zdraví [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 25.4. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=17>>.
6. KOTECKÝ, V., STOJAN, R. et al. Rozvojovka.cz - Životní prostředí [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 18. 4. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=18>>.
7. TOŽIČKA, T., LEBEDA, P. et al. Rozvojovka.cz - Mezinárodní zadluženost [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 23. 4. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=19>>.
8. BĚLOHOUBEK, I., CHLEBEČEK, T. et al. Rozvojovka.cz - Světový obchod [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 21.3. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=20>>.
9. EHL, M., EXNEROVÁ, V. et al. Rozvojovka.cz - Vzdělání [online]. c2005, last revision 27. 12. 2005 [cit. 23. 4. 2006]. <<http://www.rozvojovka.cz/odbortext.php?co=gp&id=16>>.
10. Občanské sdružení ADRA et al. ADRA.cz - Co děláme [online]. c2004, last revision 28. 12. 2006 [cit. 23. 4. 2006]. <<http://www.adra.cz/co-delame.jsp>>.
11. Český výbor pro UNICEF. et al. UNICEF.cz - O UNICEF [online]. c2004, last revision 25.5. 2005 [cit. 25. 3. 2006]. <<http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=94&zp=1>>.

12. Člověk v tísní. et al. Clovekvtsni.cz - Humanitární a rozvojová pomoc [online]. c2004, last revision 28.4. 2006 [cit. 25. 4. 2006].
<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?sid=114>
13. Sdružení Česká katolická charita et al. Charita.cz - Kdo jsme, Jak pomoci [online]. c2004, last revision 28.4. 2005 [cit. 12. 4. 2006]
<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=328&nDepartmentID=185&nLanguageID=1>
14. Arcidiecézní charita Praha et al. Charita - adpce.cz - Adopce na dálku [online]. c2004, last revision 28.11. 2006 [cit. 25.11. 2006].
<http://www.charita-adopce.cz/index.php?id=000211>
15. PASCH, M., a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. 1. vydání. PORTÁL. Praha 1998. 411 s. ISBN 80 7178-127- 4.
16. Kyriacou, CH.: Klíčové dovednosti učitele. 2. vydání. PORTÁL. Praha, 2004, 151 s. ISBN 80 178-965-8.
17. KALOUS, ZD., OBST, O.: Školní didaktika. 1. vydání. PORTÁL. Praha, 2002, 442 s. ISBN 80-7178-253
18. Výzkumný ústav pedagogický et al. Vuppraha.cz – RVP, ŠVP [online]. c 2004, last version 18.5.2005 [cit. 6.12. 2006].
<http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=367>
19. Africko-Česká humanitární organizace et al. Humanitasafrika.cz - Aktuálně [online]. c2004, last revision 27. 12. 2005 [cit. 5.11. 2006].
<http://www.humanitasafrika.cz/czech/aktuality/aktuality.html>

8 PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Kolik adopce na dálku stojí?

Příloha 2: Finanční prostředky: od dárce až k potřebnému dítěti

Příloha 3: Ukázka odevzdaných dotazníků

Příloha 4: Informační leták pro učitele ZŠ Barvířská

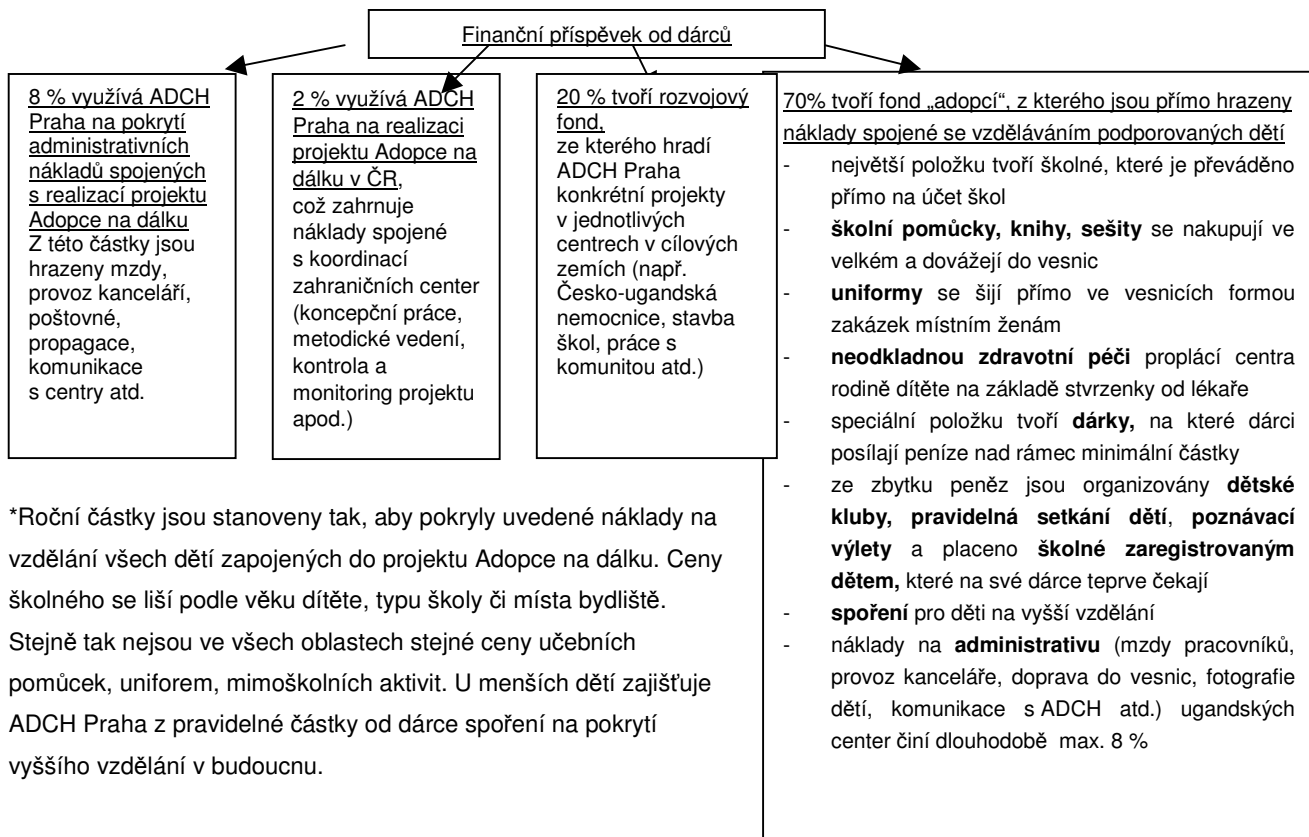
Příloha 5: Hlasovací lístky

Příloha 6: Prezentace pro žáky 7.B

Příloha 1: Kolik Adopce na dálku stojí?

Země	Účel	Min. částka Kč/rok
Indie	podpora dítěte	4.900,-
	podpora studenta/ bohoslovce	6.000,-
Uganda	podpora dítěte/ studenta	7.000,-
	podpora bohoslovce	8.500,-
Litva	podpora dítěte	6.900,-
Bělorusko	podpora dítěte	6.900,-
Thajsko	podpora dítěte (I. stupeň)	5.500,-
	podpora dítěte (II. stupeň)/ studenta	7.000,-
Kazachstán	podpora dítěte	6.500,-
Zambie	podpora dítěte	5.000,-
	podpora studenta	8.000,-

Příloha 2: Finanční prostředky: od dárce až k potřebnému dítěti

Zdroj: <http://www.charita-adopce.cz/>

Příloha 3: Dotazník pro žáky základní školy Barvířská

Zaškrtni tu variantu, která nejvíce vystihuje tvůj názor!!

Varianty:

1. O pomoci chudým zemím jsem doposud neslyšel(a), nemám žádné informace
2. S problematikou jsem se setkala, ale nijak mě nezaujal(a)
3. O problematice mám málo informací, proto se dále o možnosti pomoci nezajímám
4. Problematika mě zajímá, mám dostatek informací, ale nemám potřebu se zapojit
5. Problematika mě zajímá, mám dostatek informací, ale nevím jak se do pomoci zapojit
6. O pomoc chudým zemím se zajímám, mám dostatek informací o problematice a sám se do pomoci zapojuji. Jak?
6. Pokud Ti výběr nevyhovuje, zde máš prostor pro svůj názor:

můj názor je, že by jsme namalovali nějaké pěkné obrazy vudražili a ty peníze, co jsme, vudělali tak by jsme jim je poslali nebo by jsme vybírali oblečení a posla té zemi, která potřebuje nejvíce pomoc.

Zaškrtni tu variantu, která nejvíce vystihuje tvůj názor!!

Varianty:

1. O pomoci chudým zemím jsem doposud neslyšel(a), nemám žádné informace
2. S problematikou jsem se setkala, ale nijak mě nezaujal(a)
3. O problematice mám málo informací, proto se dále o možnosti pomoci nezajímám
4. Problematika mě zajímá, mám dostatek informací, ale nemám potřebu se zapojit
5. Problematika mě zajímá, mám dostatek informací, ale nevím jak se do pomoci zapojit
6. O pomoc chudým zemím se zajímám, mám dostatek informací o problematice a sám se do pomoci zapojuji. Jak?
6. Pokud Ti výběr nevyhovuje, zde máš prostor pro svůj názor:

Zajímá mě to ale bych nijak pomoci
Celá škola by mohla přinést 5 Kč - 10 Kč
I učitelé 5 Kč. Nebo oblečením.

Příloha 4: Informace pro učitelský sbor ZŠ Barvířská

INFORMACE O PROJEKTU ADOPCE NA DÁLKU

V čem spočívá Adopce na dálku?

V roce 1993 Arcidiecézní charita Praha založila projekt Adopce na dálku. Od té doby prostřednictvím dárců z České republiky umožňuje vybraným dětem z potřebných zemí získat vzdělání. Velkou výhodou projektu je vzdělávání dětí v jejich přirozeném kulturním prostředí, tím se zároveň podporuje i rozvoj celé komunity.

Adopce na dálku pomáhá prostřednictvím dárců, neboli tzv. „adoptivních rodičů“ více než 14.000 dětem a to převážně na území Indii, Ugandě, Litvě, Bělorusku, Thajsku a Kazachstánu. Jedná se o děti z nejchudších rodin - často sirotky - které z finančních důvodů dříve nemohly chodit do školy.

Za roční částku, jejíž výše je v každé oblasti jiná, je dítěti zapláceno školné, školní pomůcky, uniforma a základní zdravotní péči. 20 % z celé částky příspěvku podporuje prostřednictvím menších i větších projektů rozvoj komunity, ve které dítě žije (např. kurzy alfabetyzace pro rodiče/opatrovníky dětí, rekonstrukce škol a další).

Cíl projektu na ZŠ Barvířská:

A) aktivně zapojit žáky do této akce a nemyslím tím, jen požádání rodičů o příspěvek....

B) adopce „spolužáka“ z rozvojové země

V květnu 2006, jsem s pomocí Kláry Masnicové vybrala třídu, která projevila největší zájem o tento projekt, třídu 7.B.

Bez mé pomoci sami vymysleli 3 projekty, díky kterým se budou snažit získat potřebný obnos. **1) Výstava obrázků.....14.12**

2) Burza hraček...sběr hraček od 6.11- 10.11, prodej 13.11- ?

3) Floorbalový turnaj.....?

Tímto Vás ze srdce žádám o spolupráci a věřím, že tento projekt bude mít šťastný a přínosný výsledek a to nejen pro adoptovaného spolužáka!

Děkuji G. Háková

Příloha 5: Hlasovací lístky

HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 4 TŘÍDA: 7A JMÉNO, PŘÍJMENÍ: KAREL ŠULC	HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 2 TŘÍDA: 8.A JMÉNO, PŘÍJMENÍ: David RAŠKA
HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 4 TŘÍDA: 7.B JMÉNO, PŘÍJMENÍ: Markéta Rašková	HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 4 TŘÍDA: 7.B JMÉNO, PŘÍJMENÍ: Mila Černá
HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 4 TŘÍDA: 7.B. JMÉNO, PŘÍJMENÍ: PAVLATA B.	HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 6 TŘÍDA: 8.A JMÉNO, PŘÍJMENÍ: Tomáš Rubec
HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 3 TŘÍDA: 5.A JMÉNO, PŘÍJMENÍ: Jani Tomáš	HLASUJI PRO SPOLUŽÁKA <u>číslo:</u> 3 TŘÍDA: 8.B JMÉNO, PŘÍJMENÍ: Pavla NOVOTNÁ